

לנצח במלחמת ההסברה

תומר אילן

תוכן עניינים

3	תקציר
5	הקדמה
6	חלק א': למה צריך הסברה ולמה היא לא עובדת?
6	ההסברה – כלי חיוני או בזבז כסף משווע
7	החשיבות הקריטית של דעת הקהל העולמית ושל אמצעי התקשורת הזרים
9	הידרדרות התמיכה בישראל בדעת הקהל העולמית
11	למה כל כך הרבה אנשים שונאים את ישראל?
13	פעילות הסברה כיום – בעיית "תיבת התהודה"
15	הנהירה לרשתות החברתיות וחשיבות התקשורת הממוסדת
17	ההסברה כיום – עולם התוכן
19	המצב הקיים – שיטת ההסברה החיובית
20	המצב הקיים – הצורך לעלות מהגנה להתקפה
20	הסברה כיום – המאמצים להתמודד עם ההטייה האנטי-ישראלית בתקשורת הזרה
22	חלק ב': המענה - טיפול בשורש הסכסוך, השפעה על התקשורת הממסדית ומעבר ממגננה למתקפה
22	להשפיע מראש ולא רק בדיעבד
22	המלחמה על זכות התגובה
24	החדרת תכנים למדיה הממוסדת - ללמוד מהארגונים האנטי-ישראלים
26	להתמודד עם נקודות התורפה שלנו
28	הימנעות משימוש בטרמינולוגיה של היריב
30	ויקיפדיה – מקור השפעה מרכזי של הנראטיב האנטי-ישראלי
31	יש לנו נכסים הסברתיים – למה לא משתמשים בהם?
32	לנצח בשיח ה"צדק"
34	סיכום והמלצות - הסברה אפקטיבית יותר - מה כדאי לעשות?
34	המלצות לגופי הסברה (ממשלתיים ולא-ממשלתיים)
34	המלצות לאזרחים תומכי ישראל בארץ ובעולם

תקציר

מאמר זה מנתח את ההצלחות והכישלונות במאמצי ההסברה הממשלתית והלא-ממשלתית של ישראל, במבחן התוצאה, ומציע מספר דרכים לשפר אותה, תוך התמקדות בזירה הקריטית של מדינות המערב. סקרים במדינות אלה מוכיחים שהאיבה לישראל בדעת הקהל הולכת וגוברת במערב אירופה והתמיכה בפלסטינים גוברת בקרב הדמוקרטים בארה"ב.

המאמר מזהה את התקשורת הממסדית כזירת מפתח שבה ההסברה הישראלית נכשלת כשלון חרוץ וממליץ על מספר דרכים חדשניות להשיג שינוי בזירה זו, כמו גם בזירות נוספות. המאמר כולל ניתוח של הסיכונים וההזדמנויות בתחום תוך הסתכלות עליו כמכלול של לוחמה על התודעה שדורשת מהלכים התקפיים והגנתיים כאחד.

ע"י ניתוח של הסיבות לשנאת ישראל, נראה שהשינאה הגוברת כלפי ישראל במערב נובעת פחות מבורות מוחלטת לגבי העובדות או מאנטישמיות טהורה כפי שטוענים לעיתים, ויותר מחשיפה מתמשכת לתעמולה אנטי ישראלית יעילה ומחוסר מענה הולם של ההסברה הישראלית.

המאמר מוכיח שההשפעה על דעת הקהל במדינות המערב הדמוקרטיות היא קריטית למדינת ישראל ושההידרדרות בדעת הקהל מתחילה להוות בעיה אסטרטגית שהטיפול בה דורש הגברת מאמצים ושיפור יכולות משמעותי.

חשוב להדגיש שטעות תהיה להתאים את פעולותיה של ישראל מתוך רצון להשיג אהדה בדעת הקהל העולמית או להגביל את עצמה מחשש ממה שייכתב בכותרות העיתונים הזרים. אין טעם ללכת למהלכים מזיקים בתקווה לזכות באהדה. ישראל צריכה לפעול רק לפי האינטרסים שלה, אבל במקביל לפעול לשכנע את דעת הקהל, במגוון אמצעים, שישראל פועלת בצורה נכונה וצודקת.

נכון להיום, ההסברה רחוקה מלהשיג את ההשפעה הנדרשת על דעת הקהל, ממגוון סיבות. ראשית, חלק גדול ממאמצי ההסברה מתקיימים היום בתוך "תיבת תהודה" של תומכי ישראל ולא מגיעים לקהל היעד הרצוי – הקהל הרחב במדינות המערב, ובעיקר אלה שאינם תומכי ישראל מובהקים או שונאי ישראל מובהקים. הקבוצה השלישית, אלה שבאמצע – צריכים להיות קהל היעד העיקרי של ההסברה עם התמקדות, בשלב זה, בעצירת הזליגה של קבוצה זו למחנה השונאים.

שנית, גופי ההסברה "התמכרו" במידה רבה לרשתות החברתיות והם מזניחים את ההשפעה על התקשורת הממסדית, למרות שההשפעה של האחרונה גדולה לאין שיעור.

כמו כן, במישור התוכן, ההסברה ממוקדת מדי בהיבט הטקטי, בניסיון להגיב היטב על האירוע האחרון. ההסברה נכשלת בהעברת מסרים רחבים יותר לגבי הקו הכללי של פעולות ישראל ולא מצליחה לשכנע שישראל היא "האיש הטוב" בסיפור.

ההסברה לא מצליחה לתת מענה הולם לנראטיב ה"נכבה" הפלסטיני שפועל לקעקע את ההצדקה לקיומה של מדינת ישראל, ע"י שלילת היסודות החוקיים וההיסטוריים שהובילו להקמתה, עם דגש על ראשית הציונות ואירועי 1947-1948. למעשה, ההסברה ממעטת בכלל לדבר עם מה שקרה ב-1948 ובשנים שקדמו לה, למרות שיש מספיק כלים לשכנע שהצדק איתנו.

סוגיות הבסיס ההיסטוריות האלה חשובות מאוד גם להווה. שהרי אם ישראל אשמה ב"נכבה" והפלסטינים זכאים לזכות שיבה וישראל מונעת זאת מהם אז ניתן להצדיק מאבק מזוין וטרור נגד ישראל. לכן, יש לפעול בחזית ההסברה בנושאים שלעיל ולדחוק את נראטיב ה"נכבה" לאחור.

המאמר ממליץ על מעבר מגישה הגנתית לגישה התקפית ומפרט כיצד לעשות זאת. במקום להתגונן רוב הזמן מהאשמות, ישראל צריכה ויכולה לדחוק את הצד השני למגננה, במיוחד באירועים יזומים ע"י ישראל.

מוצעות מספר דרכים כיצד לשפר את הפעילות מול התקשורת הממוסדת, וכיצד להשפיע על הסיקור מראש ולא רק לנסות לתקן אותו בדיעבד. כמו כן, אפרט מספר דרכים להחדיר לתקשורת סיקור שלילי נגד היריב שיאזן במידה מסויימת את הסיקור השלילי ממנו סובלת ישראל, וכן דרכים להשפיע על מנת שהסיקור יהיה חיובי יותר.

אסביר כיצד יש להתמודד עם נקודות התורפה שלנו – הפעולות היותר שנויות במחלוקת של ישראל, כגון הריסת בתים ופגיעה באזרחים – ולא להתעלם מהן ולהפקיר למעשה את הזירה ליריב בהקשר להן.

מוצעות גם דרכים להשיג נצחון בשיח ה"צדק" וה"עוול", כלומר לשכנע שהצדק איתנו, שאנחנו פועלים בצורה צודקת ומוסרית ושהצד השני הוא הגורם את העוול, בין היתר בהדגשת והבלטת העוולות שהאויב גורם לנו והאחריות שלו לפרוץ הסכסוך והתמשכותו.

להלן תמצית ההמלצות העולות מהמאמר:

ברמה הטקטית/נקודתית:

1. להסיט משאבים מהשפעה דרך הרשתות החברתיות להשפעה דרך התקשורת הממוסדת.
2. להעביר את כובד המשקל של ההסברה הרשמית מהשגרירויות בחו"ל לפעולה בארץ מול הכתבים הזרים.
3. לשפר את התקשורת עם אנשי מפתח בתקשורת הזרה ולספק להם מידע בזמן אמת לפני פרסום הכתבה על מנת להשפיע על הפרסום מבעוד מועד ולא רק להשיג תיקון בדיעבד.
4. להחדיר דו"חות ומחקרים לכלי התקשורת הזרים, עם דגש על סוכנויות הידיעות הגדולות.
5. להגביר את חשיפת פשעי הרש"פ וחמאס לא רק כלפי ישראל אלא גם כלפי מיעוטים, נשים וילדים.
6. לפעול נקודתית בויקיפדיה כמקור השפעה מרכזי לתיקון ההטיה הקיצונית נגד ישראל בה.

ברמה האסטרטגיה והטיפול המתמשך בנראטיב:

1. לחדד את זכותו של העם היהודי בחוק הבינלאומי על ארץ ישראל כעם ילידי (Indigenous) והנסיין של הצד השני להפר את החוק הבינלאומי על ידי שלילת זכויותינו.
2. להציב את קרקוע הנראטיב הפלסטיני בקשר ל-1948 וראשית הציונות כיעד מרכזי.
3. להשקיע במלחמה על שיח הצדק. לחדד את הצדק במעשינו ואת העוול שגרם וממשיך לגרום הצד השני.
4. להשתמש במונחים הנכונים ולדחות מהשיח מונחים פוגעניים שהצד השני משתמש בהם.
5. לא להפקיר את הזירה ליריב ולהגן על עמדתנו גם בהקשר לפעולות היותר שנויות במחלוקת של ישראל.
6. לנצל טוב יותר עובדות היסטוריות המציגות באור שלילי את היריב.

הקדמה

כל ישראלי ציוני שנחשף לדיווחים על ישראל בתקשורת הזרה ולשיח סביב ישראל ברשתות החברתיות, נחרד. ישראל מוצגת באור כל כך שלילי והשינאה לישראל ברשתות החברתיות קשה כל כך, שישראלים רבים מרגישים צורך עז לנסות ולהצטרף למאמצי ההסברה¹ של ישראל.

למרות המאמצים, כמעט כל מי שעוסק בתחום חש שהעסק לא עובד והשינאה לישראל רק הולכת וגוברת. הצעות רבות איך לשפר את מאמצי ההסברה מתפרסמות באופן שוטף. בעיתון Jerusalem Post בלבד מתפרסמים לאחרונה טורי דעה על כך בקצב ממוצע של פעם בחודש² אך אין נוסחת קסם פשוטה שתשנה את המצב מקצה לקצה.

כותב שורות אלה הוא איש הייטק שעוסק במקביל גם בהסברה מספר שנים הן כפעיל עצמאי והן בשיתוף פעולה עם גופי הסברה בלתי ממשלתיים. במאמר זה אציע התאמות ושיפורים במדיניות ההסברה הלאומית, על בסיס נסיוני ואבחנות. אנסה לתת דגש הן על הסתכלות אסטרטגית ארוכת-טווח, והן לדרכים לשפר את הטיפול הטקטי החשוב באירועים השוטפים. הניתוח מתמקד בדעת הקהל במדינות המערב, בעיקר במדינות דוברות האנגלית. בין היתר, אעשה שימוש גם במודלים אנליטיים הלקוחים מעולם העסקי ועולם הניתוח האסטרטגי על מנת להמליץ על שינוי בסדרי עדיפות ובדרכי פעולה בתוך עולם ההסברה³.

ההמלצות בנייר עמדה זה נוגעות הן לאמצעים אפקטיביים יותר להגיע לקהל היעד והן לתוכן ולמסרים הרצויים.

¹ "מטעמי נוחות וקיצור, אשתמש במאמר זה במונח "הסברה" כחלופה למונח הרשמי "דיפלומטיה ציבורית".

² <https://www.jpost.com/opinion/article-691551>

<https://www.jpost.com/opinion/the-time-for-israeli-hasbara-is-now-opinion-683950>

<https://www.jpost.com/opinion/heres-how-israel-can-have-better-hasbara-opinion-680631>

<https://www.jpost.com/opinion/israel-must-make-public-diplomacy-the-top-of-its-agenda-opinion-677717>

<https://www.jpost.com/opinion/israel-needs-to-decide-who-maintains-its-public-image-opinion-677208>

³ ברצוני להודות לאנשים הבאים שחלקו איתי את תפיסת ההסברה שלהם ונתנו לי משוב על הרעיונות המוצגים במאמר זה:

- מר רון ברומר, ראש אגף בכיר יוזמות, משרד החוץ
- מר רן בר-יושפט, פורום קהלת
- גב' תמר שטרנהל, ארגון CAMERA
- מר דיוויד לנג, בעל הבלוג Israellycool

חלק א': למה צריך הסברה ולמה היא לא עובדת?

ההסברה – כלי חיוני או בזבוז כסף משווע

האם בכלל צריך הסברה? האם יש טעם להילחם בהררי השינאה המופעלים נגד ישראל באמצעי התקשורת המסורתיים, ברשתות החברתיות ובקרב ארגוני חברה אזרחית ובאקדמיה? אולי עדיף להתעלם מהקולות האנטי ישראליים בעולם ולהתרכז בעשייה?

את גישת ההתעלמות היטיב לתאר דוד בן-גוריון⁴. ב-27 באפריל 1955 נאם בן גוריון בתגובה לוועידה אנטי ישראלית שפעלה לבידודה של ישראל בעולם בניצוחם של נשיא מצרים גמאל עבד אל נאצר והמופתי חאג' אמין אל-חוסייני, ואמר:

"לא בזירה העולמית, אלא מבפנים יחזק ישראל ויעמוד. משטר חלוצי ויציב במדינה, הגברת עליה, היחלצות להפרחת השממה, התנדבות למיזוג הגלויות, בנין תעשיות בסיסיות, הגברת טיב עבודתנו ופריונה, טיפוח המחקר המדעי, חתירה להתפרנס אך ורק מעמל כפינו, הקטנת הזיקה שלנו לכוחות חוץ עד המינימום, ועל הכל – שקידה מתמדת על הגברת כוחותינו וביטחוננו וקיום ביטחוננו בכוחותינו-אנו. אלה הם הדברים שיקבעו גורלנו יותר מכל גורם חיצוני בעולם. עתידנו אינו תלוי במה יאמרו הגויים, אלא במה יעשו היהודים!"

ב-1993 בדיון בכנסת בנושא מערך ההסברה של הממשלה בנושא גירוש פעילי החמאס ללבנון⁵ התריע נתניהו - אז ח"כ בתחילת דרכו - שהגירוש בוצע בלי "מחשבה יסודית... על ההשפעה התקשורתית... מול דעת הקהל האמריקנית... מה שיש עכשיו בחלל האוויר זה דוברי החמאס, דוברי אש"ף". כפי שאפרט בהמשך המאמר, גם ב-2022 ממשלת ישראל נוקטת בצעדים בלי מחשבה על ההשפעה התקשורתית, למשל במהלך להכרזה על 6 ארגונים פלסטיניים שהתחזו לארגוני זכויות אדם כעל ארגוני טרור.

לעומתו המעיט השר לשעבר חיים רמון באותו דיון בחשיבות ההסברה באומרו ש "**בשום נושא הבעיה איננה הסברה, כי המעשה הוא הקובע**. הסברה יכולה להועיל פה ושם, אבל לא לקבוע את המהות" או בניסוח אחר, "אם הצעד הוא צודק, אין צורך בהסברה, אם הצעד אינו צודק, **שום הסברה לא תועיל**".

ב-2002, כמה חודשים בלבד לאחר "ועידת דרבן" שהתחילה מסע רחב של דה לגיטימציה למדינת ישראל ברחבי העולם, אמר שר החוץ דאז שמעון פרס⁶ ש"בארה"ב אין כיום כמעט צורך בהסברה". בעוד תעמולת ה-BDS הארסית החלה מכה שורשים בציבור האמריקאי, שר החוץ של ישראל שגה לחלוטין בקריאת המציאות והפקיר את הזירה ליריב.

גישה אחרת טוענת שיש להתמקד בשכנוע המנהיגים והפוליטיקאים לתמוך בנו ולא בהסברה שמתמקדת בפנייה לציבור הרחב. במילים אחרות, אם אנחנו משיגים את תמיכת המנהיג בישראל, מה אכפת לנו מה חושבים בוחריו? באמצעות שדלנות (Lobbying) יעילה ניתן לכאורה להשיג את תמיכתו של הממשל, ללא קשר לעמדות הציבור.

אולם, שדולה יכולה בדרך כלל לחזק מגמה קיימת בציבור ולוודא שפוליטיקאי תומך בעמדה שיש לה גם תמיכה נרחבת בציבור. הרבה יותר קשה, ולעיתים בלתי אפשרי, לשדולה לשכנע פוליטיקאי לפעול בניגוד לדעת רוב בוחריו. השדולה הפרו-ישראלית בארה"ב (AIPAC) היא אחת מקבוצות השדלנות היעילות ביותר במדינה ופעלה עשורים רבים בתפיסה דו-מפלגתית (Bi-partisan), כלומר השיגה תמיכה בישראל בשתי המפלגות, הרפובליקנית והדמוקרטית. עם זאת, לאור התגברות העוינות לישראל במפלגה הדמוקרטית, המתח בין AIPAC לדמוקרטים התגבר. כעת AIPAC עצמה נמצאת תחת מתקפה של חברי קונגרס דמוקרטיים

⁴ <https://www.facebook.com/NationalLibraryIsrael/posts/1233067843406251/>

⁵ https://knesset.gov.il/tql/knesset_new/knesset13/HTML_27_03_2012_06-21-01-PM/19930113@19930113016@016.html

⁶ <https://www.haaretz.co.il/misc/1.761427>

עוֹנִים לַיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ Betty McCollum שְׂכִינָתָה אֶת AIPAC "קְבוּצַת שִׁנְאָה" שֶׁעוֹסֶקֶת בִּ"הַסְתָּה"⁷. בִּאוֹרֵרָה זוֹ, אִם לֹא יִחֹל שִׁיפּוֹר בִּאֵהָדָה לַיִשְׂרָאֵל בְּקֶרֶב תוֹמְכֵי הַמַּפְלָגָה הַדִּמּוּקְרָטִית צְפוּיִים קְשִׁיִּים הוֹלְכִים וְגוֹבְרִים ל־ AIPAC לַהֲשִׁיג אֶת מִטְרֹתָיו מוֹל מִמְשָׁלִים דִּמּוּקְרָטִיִּים.

הַחֲשִׁיבוֹת הַקְּרִיטִיתִית שֶׁל דַּעַת הַקֵּהָל הָעוֹלָמִית וְשֶׁל אֲמֻצֵּי הַתַּקְשׁוּרָה הַזֵּרִים

לִמְעֵשָׂה, יֵשׁ חֲשִׁיבוֹת רַבָּה, הַמֵּתַבְּטָאֵת בַּמִּסְפָּר רַבִּדִּים, לַדַּעַת הַקֵּהָל הָעוֹלָמִית וְלַהֲשַׁפְּעָה שֶׁל אֲמֻצֵּי הַתַּקְשׁוּרָה עֲלֶיהָ, בַּעִיקָר בַּמִּדִּינוֹת דִּמּוּקְרָטִיּוֹת.

הַרּוֹבֵד הָרִאשׁוֹן הוּא בַּחִירָה הוֹלְכָה וְגוֹבֶרֶת שֶׁל הַצִּיבּוֹר בַּמִּדִּינוֹת שׁוֹנוֹת בְּפּוֹלִיטִיקָאִים בְּעֲלֵי עֲמָדוֹת אֲנִשֵּׁי יִשְׂרָאֵלִיּוֹת בּוֹטוֹת. רַבִּים מֵהֶם לֹא הִסְתִּירוּ כָּלֵל אֶת עֲמָדוֹתֵיהֶם בְּנוֹשָׂא וְאֵף הַבִּלִּטּוֹ אוֹתָן וּנְבַחְרוּ בַּמִּידָה רַבָּה בְּזָכוֹתָן. דּוֹגְמָאוֹת בּוֹלְטוֹת כּוֹלָלוֹת אֶת קְבוּצַת שֵׁשֶׁת חֲבָרֵי הַקּוֹנְגְרֵס הַדִּמּוּקְרָטִיִּים הַפְּרוֹגְרֵסִיבִּים בִּאֵרָה"ב ("ה-Squad") - אֶלְכְּסַנְדְּרִיָּה אוֹקְסִי-קוֹרְטִז, אִיִּיאָנָה פֶּרְסִלִּי, אִילָהֵן עוֹמָאֵר, רִשִּׁידָה טֵלִיב, גִּ'מָּאֵל בָּאוֹמָן וְקוֹרִי בּוֹשׁ. בְּבִרְטָנִיָּה אוֹחֲזִים בַּעֲמָדָה זֹאת חֲבָרֵי פֶּרְלִמֶנְט רַבִּים מִמַּפְלַגַּת הַלִּיבּוֹר. 97 חֲבָרֵי פֶּרְלִמֶנְט מֵהַלִּיבּוֹר (מֵתוֹךְ 199) חֲבָרִים בִּאֲרֹגוֹן "יִדִּידֵי פֶּלֶסְטִין וְהַמְזַרְח הַתִּיכוֹן"⁸ וְהוֹבֵלֵת בֵּהֶם רֹאשׁ הַמַּפְלָגָה לַשַּׁעֲבֵר גִּ'רְמִי קוֹרְבִּין.

הַרּוֹבֵד הַשֵּׁנִי הוּא הַשַּׁפְּעָה יִשִּׁירָה שֶׁל הַצִּיבּוֹר עַל נִבְחָרֵי הַצִּיבּוֹר. הַצִּיבּוֹר מִשְׁפִּיעַ עַל נִבְחָרָיו, בֵּין הֵיתֵר, ע"י פְּנִיָּה יִשִּׁירָה לַמַּחְזָקִים בְּנוֹגַע לַהַחֲלָטָה מִסּוּיִימָת כְּגוֹן הַצְּבָעָה בַּעַד אוֹ נִגְד חוֹק בְּקוֹנְגְרֵס. שִׁטָּה זֹאת מְכֻנָּה G.Rassroots Lobbying. הַתַּפְתָּחוֹת הָאִינְטֶרְנֵט וְהַרְשָׁחוֹת הַחֲבֵרָתִיּוֹת הַגְּבִירָה אֶת הָאֲפִשְׁרוֹת שֶׁל הַצִּיבּוֹר לַהֲשִׁפִּיעַ עַל נִבְחָרָיו. בַּעִדָּן הַנוֹכָחִי קֵל מִתְמִיד לַפְּנוֹת לַחֲבָרֵי פֶּרְלִמֶנְט בִּאִימִיָּל, לִכְתוֹב מַכְתָּבִים לַמַּעֲרָכוֹת עִיתוֹנִים, לַפְּרֶסֶם בְּלוֹגִים וּפּוֹסְטִים, לַחֲתוֹם עַל עֲצוֹמוֹת וְכֵן לַפְּנוֹת לַפּוֹלִיטִיקָאִי דֶּרֶךְ דֶּף הַפִּיִּסְבּוֹק אוֹ הַטוויטר שֶׁלֹּא לַפְּנוֹת לַנִּבְחָר הַצִּיבּוֹר בְּתוֹכְנוֹת מִסְרִים מִיִּידִים כְּגוֹן וּוֹאֲטְסָאֵפ, דִּבֵּר שֶׁלֹּא הִיָּה עוֹלָה עַל הַדַּעַת לַפְּנֵי מִסְפָּר שֵׁנִים.

הַרּוֹבֵד הַשְּׁלִישִׁי הוּא אֲפֻקְט שֶׁל אִי תַּמְכִּיחָה בִּישְׂרָאֵל שֶׁל פּוֹלִיטִיקָאִי בְּנִיסוֹן לַצִּבּוֹר פּוֹפּוֹלָרִיוֹת. אִם נִבְחָר צִיבּוֹר חוֹשֵׁב שֶׁהַתַּנְגְּדוֹת לַיִשְׂרָאֵל תּוֹסִיף לַפּוֹפּוֹלָרִיוֹת שֶׁלֹּא וְלִסְכִּיּוּיִם שֶׁלֹּא לַהֲיַבֵּחַ בַּבְּחִירוֹת הַבָּאוֹת, הַדִּבֵּר מֵהוּוֶה תַּמְרִיץ חָשׁוֹב לַהֲתַנְגֵּד לַיִשְׂרָאֵל. כָּלֵל שֶׁהַתַּנְגְּדוֹת לַיִשְׂרָאֵל בְּקֶרֶב הַצִּיבּוֹר מִשְׁתַּקְפָּת בִּסְקֵרִים, בְּכַתְבוֹת בַּתַּקְשׁוּרָה, בִּרְשָׁחוֹת הַחֲבֵרָתִיּוֹת, הוֹפְכָת הַתַּמְכִּיחָה בִּישְׂרָאֵל לְנִטְל אֶלְקָטוֹרִלִּי עַל נִבְחָר הַצִּיבּוֹר וּמוֹפַעֵל עֲלָיו "אֲפֻקְט מִצָּן" שְׁגוֹרֵם לוֹ לַחֲשׁוֹשׁ לַתְּמוֹךְ פּוֹמְבִּית בִּישְׂרָאֵל מַחֲשֵׁשׁ שִׁיבּוֹלַע לוֹ צִיבּוֹרִית וְאֶלְקָטוֹרִלִּית.

הַרּוֹבֵד הַרְבִּיעִי הִיא הַשַּׁפְּעָה יִשִּׁירָה שֶׁל אֲמֻצֵּי הַתַּקְשׁוּרָה עַל נִבְחָרֵי צִיבּוֹר, אִם בְּקִבְעֵת סֹדֵר הַיּוֹם, אִם בַּהֲשַׁפְּעָה ע"י דִּיוּחַ מוֹטָה, וְאִם בְּקִרְיָה יִשִּׁירָה לַפּוֹלִיטִיקָאִי לַפְּעוֹל כֵּךְ אוֹ אַחֲרֵת בִּאֲמֻצֵּעוֹת פֶּרֶשְׁנוֹת בְּטוֹוִיזִיָּה אוֹ טוֹר בַּמְדוֹר הַדִּיעוֹת שֶׁל הָעִיתוֹן. הַדִּבֵּר בּוֹלֵט בַּמִּיּוּחַד בַּעִיתוֹנִים הַפּוֹנִים בַּעִיקָר לֵאלִיטוֹת הַפּוֹלִיטִיּוֹת, כְּגוֹן "הָאֲרֶץ" בִּישְׂרָאֵל, אוֹ הַ"וּוֹשִׁיגְטוֹן פּוֹסֵט" בִּאֵרָה"ב. הַחֲשִׁיבוֹת הַרַבָּה שֶׁל כָּלֵי תַּקְשׁוּרָה אֵלֶּה כִּפִּי שֶׁנִּתְפַּסֵּת ע"י פּוֹלִיטִיקָאִים מְקַנָּה לָהֶם כַּח מַעַל וּמַעֲבֵר לַתְּפוּצָתָם בַּצִּיבּוֹר הַרַחֵב וְיֵשׁ לָהֶם יְכוּלָּת לַהֲחִדִּיר לְסֹדֵר הַיּוֹם מוֹנָחִים וְנוֹשָׂאִים, לִיצוֹר מִצַּג עוֹבְדֵתִי מַעוֹת וְלַחֲלוֹץ עַל פּוֹלִיטִיקָאִים לַפְּעוֹל בְּכִיוּן הַרְצוֹי לֵאנְשֵׁי הָעִיתוֹן. דּוֹגְמָא בּוֹלֵט לַכֵּךְ הִיא סוֹגִיָּת "אִלִּימוֹת הַמִּתְנַחֲלִים" שְׁקוֹדְמָה בְּקִמְפִּין מַצְלִיחַ בַּעִיתוֹנוֹת הַיִּשְׂרָאֵלִית וְהַזֵּרָה. כַּשֶּׁתָּת מַזְכִּיר הַמִּדִּינָה שֶׁל אֵרָה"ב הָעֵלְתָה אֶת נוֹשֵׂא "אִלִּימוֹת הַמִּתְנַחֲלִים" בְּפִגִּישָׁה עִם הַשֵּׁר לְבִטְחוֹן פָּנִים עוֹמֵר בֶּרֶלֶב בְּדַצְמֵבֵר 2021, סָבִיר לַהֲנִיחַ שֶׁהִיא, אוֹ עוֹזְרִיָּה, קִרְאוֹ עַל כֵּךְ גַּם בַּ"וּוֹשִׁיגְטוֹן פּוֹסֵט"⁹ דִּבֵּר שֶׁהַשַּׁפִּיעַ עַל הַחֲלָטָתָם לַהֲכִנִּס אֶת הַנוֹשֵׂא לְסֹדֵר הַיּוֹם שֶׁל הַפִּגִּישָׁה. מוֹלָה עֲמַד הַשֵּׁר הַיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁהוֹשַׁפֵּעַ גַּם הוּא מֵהַפְּרֶסוּמִים בַּתַּקְשׁוּרָה הַיִּשְׂרָאֵלִית בַּעֲנִיין וְהַמְטָרָה שֶׁל הַקִּמְפִּין לְדָה-לִּגִּיטִימִצְיָה שֶׁל הַמִּתְנַחֲלִים הוֹשָׁגָה, לֹא רַק בַּתַּקְשׁוּרָה אֲלָא בְּקֶרֶב מַקְבְּלֵי הַהַחֲלָטוֹת. "אִלִּימוֹת הַמִּתְנַחֲלִים" סוֹמְנָה כְּסוֹגִיָּה בּוֹעֲרָה שִׁישׁ לַפְּעוֹל נִגְדָה בַּמִּמְשָׁלוֹת אֵרָה"ב וְיִשְׂרָאֵל.

לְבִסּוֹף, הַרּוֹבֵד הַחֲמִישִׁי וְהָאֲרוּךְ טוּוּחַ בִּיּוֹתֵר הוּא הַהֲשַׁפְּעָה שֶׁל הַתַּקְשׁוּרָה עַל מִנְהִיגִים עֲתִידִיִּים. כַּעַת מִתְעַצֵּבֶת הַשְׁקָפָת עוֹלָמָם שֶׁל מִנְהִיגֵי הַדּוֹר הַבֹּא, שִׁהְיוּ חֲבָרֵי פֶּרְלִמֶנְט, שֵׁרִים בַּמִּמְשָׁלָה וְאֲפִילוֹ רֹאשֵׁי מִדִּינָה. סָבִיר לַהֲנִיחַ

⁷ <https://mccollum.house.gov/media/press-releases/mccollum-statement-hate-speech-makes-aipac-hate-group>

⁸ <https://www.lfpme.org/supporters>

⁹ https://www.washingtonpost.com/world/middle-east/west-bank-settlers-violence-attacks/2021/11/28/7de2f9d2-4bb7-11ec-a7b8-9ed28bf23929_story.html

שנשיא ארה"ב העיתידי שייבחר בבחירות של 2052, מתחיל בימים אלה את לימודיו בקולג'. צעירים אלה גדלים לתוך סביבה שבה חלקים גדולים באקדמיה, בתקשורת, בתרבות עוינים ביותר לישראל וכך גם התוכן שהם צורכים ברשתות החברתיות. סביר להניח שרובם יפתחו השקפת עולם שלילית לישראל. כך, עולה הסבירות שבתוך עשורים בודדים נמצא את עצמנו עם נשיא ארה"ב ו/או ראש ממשלת בריטניה אנטי ישראליים, דבר המהווה איום אסטרטגי למדינה.

הטענה שישראל חייבת לבצע מדיניות מסויימת, כגון לקדם את "פתרון שתי המדינות", על מנת לשפר את מעמדה בדעת הקהל ¹⁰ שגויה ביסודה. אין טעם ללכת למהלכים מזיקים בתקווה לזכות באהדה. ישראל לא צריכה להתאים את פעולותיה על מנת להשיג אהדה בדעת הקהל העולמית או להגביל את עצמה מחשש ממה שייכתב בכותרת הראשית של הניו יורק טיימס. הכוונה היא שישראל צריכה לפעול לפי האינטרסים שלה, כאילו אין ניו יורק טיימס אבל במקביל לפעול לשכנע את דעת הקהל, במגוון אמצעים, שישראל פועלת בצורה נכונה וצודקת.

לסיכום פרק זה, התמיכה בדעת הקהל במדינות דמוקרטיות היא חיונית למדינת ישראל. גם בעידן הרשתות החברתיות, ההשפעה של התקשורת הממוסדת (Mainstream Media) על דעת הקהל נותרה חזקה, כפי שיפורט בהמשך מאמר זה. ראוי שהדבר יבוא לידי ביטוי באסטרטגיית ההסברה של ישראל ביחס בין ההשקעה ברשתות החברתיות ובתקשורת הממוסדת.

¹⁰ <https://www.jpost.com/opinion/israel-must-make-public-diplomacy-the-top-of-its-agenda-opinion-677717>

הידרדרות התמיכה בישראל בדעת הקהל העולמית

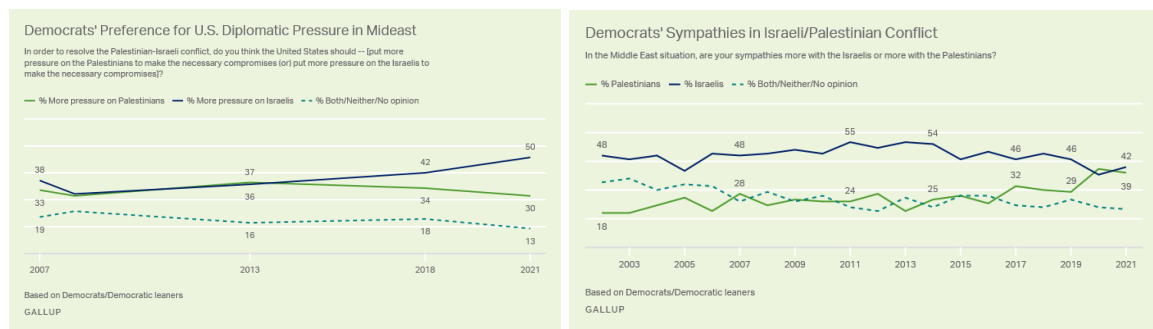
בשנים האחרונות יש ירידה ברורה בתמיכה בישראל ובמקביל עלייה תמיכה בפלסטינים, בחלקים נרחבים בדעת הקהל העולמית, כפי שמשתקף, בין היתר, בסקרי דעת קהל.

בסקר שנערך ע"י חברת GALLUP בארה"ב¹¹ ב-2021, אחוז הנשאלים שענו שיש להם יותר אהדה לפלסטינים מאשר לישראלים הכפיל את עצמו מ-12% ל-25% מ-2013 ל-2021, בהתאמה.

במקביל, אחוז הנשאלים שנתנו דירוג חיובי לרשות הפלסטינית זינק מ-23% ב-2020 ל-30% ב-2021, זינוק של 30% בשיעור התמיכה ברש"פ תוך שנה אחת.

באותו סקר, בפילוח לפי מפלגות, המצב חמור אף יותר. בקרב הדמוקרטים, קיים כבר כמעט תיקו - 39% מעדיפים את העמדה הפלסטינית לעומת 42% לעמדה הישראלית. ב-2020 כבר תמכו יותר דמוקרטים בפלסטינים מאשר בישראל. אם תימשך מגמת ההתחזקות באהדה לפלסטינים, בקרוב יהיה רוב מובהק בקרב הדמוקרטים התומך בעמדתם.

בנוסף, 50% מהדמוקרטים חושבים שארה"ב צריכה ללחוץ יותר על ישראל לעומת 30% שחושבים שארה"ב צריכה ללחוץ יותר על הפלסטינים.

מאחורי המספרים מסתתר בעצם איום לא פשוט על ישראל - המפלגה הדמוקרטית נמצאת בשלטון בארה"ב, לפחות עד 2024. התמיכה של הדמוקרטים בפלסטינים גוברת והם חושבים שארה"ב צריכה ללחוץ על ישראל. האם ישיגו את מבוקשם?

בבריטניה, האהדה לפלסטינים עולה כבר על האהדה לישראל, על פי סקר שערך הארגון הפרו-ישראלי BICOM בשנת 2019¹². 21% מהנשאלים הביעו אהדה לפלסטינים לעומת 19% בלבד לישראל.

סקר נוסף בבריטניה מטעם העיתון היהודי JEWISH CHRONICLE¹³ מצא ש-20% מהנשאלים מאשימים בעיקר את ישראל במלחמה עם עזה במאי 2021 לעומת 15% שמאשימים את חמאס. 65% ענו ששני הצדדים אשמים במידה שווה או שאינם יודעים. העוינות הרבה ביותר לישראל היתה בפלח הגילאים הצעיר 18-24 שבו 29% בלבד תמכו בזכותה של ישראל להגן על עצמה לעומת 49% בקרב גילאי 65+.

¹¹ Key Trends in U.S. Views on Israel and the Palestinians - <https://news.gallup.com/poll/350393/key-trends-views-israel-palestinians.aspx>

¹² BICOM Populus poll of UK Attitudes to Israel and the Middle East <https://www.bicom.org.uk/analysis/bicom-populus-poll-of-uk-attitudes-to-israel-and-the-middle-east/>

¹³ EXCLUSIVE POLL: British public strongly backs Israel <https://www.thejc.com/news/uk/british-public-strongly-backs-israel-s-right-to-defend-itself-1.517122>

בקרב מפלגת הלייבור הבריטית, העוינות לישראל רבה במיוחד. לפי סקר אחר¹⁴ בעקבות אירועי מאי 2021, רק 13% ממצביעי הלייבור רואים את ישראל באור חיובי לעומת 68% באור שלילי. בנוסף, התמיכה בישראל בקרב כלל הציבור הבריטי ירדה לרמה הנמוכה ביותר מאז 2016.

בספטמבר 2021 גינתה ועידת הלייבור את ישראל¹⁵ והאשימה אותה ב"פשעי האפרטהייד" וב"נכבה מתמשכת בפלסטין". נכון לדצמבר 2021, הלייבור מובילה בסקרים¹⁶ ויש לה סיכוי טוב לזכות בבחירות הבאות בבריטניה. שוב, בעייה פוטנציאלית חמורה לישראל, בהינתן העמדות של מצביעה בנוגע לסכסוך הישראלי-פלסטיני.

סקר ה-EuroTrack¹⁷ העלה גם שבכל מדינות מערב אירופה שנסקרו, רוב הציבור עוין לישראל, ושעוינות זו עלתה משמעותית בעקבות המלחמה עם חמאס במאי 2021: בבריטניה - הפער בין המתנגדים לישראל לתומכים בה הוא 41% מהציבור (60% רואים את ישראל באור שלילי לעומת 19% בלבד באור חיובי); בדנמרק - 39%; בצרפת - 36%; בשבדיה - 33% ובגרמניה - 24%. מדובר בעליה דרמטית בעוינות לישראל יחסית לסקר קודם שנערך בפברואר 2021.

לסיכום, הסקרים מראים מגמה ברורה של עלייה בעוינות לישראל במדינות המערב. באירופה, רוב הציבור כבר עויין לישראל והעוינות במגמת התחזקות. בארה"ב, האהדה לישראל בירידה והאהדה לפלסטינים בעלייה. הציבור הכללי בארה"ב עדיין אוהד את ישראל אבל בקרב הדמוקרטים יש כמעט תיקו.

באווירה ציבורית כזאת, תמיכה בישראל הופכת להיות סוג של "התאבדות פוליטית" עבור חלק מהפוליטיקאים המערביים. מתקרב הרגע שיהיה קשה לפוליטיקאים אלה ללכת נגד הציבור שלהם בסוגיה זאת ולהסתכן בירידה בפופולריות עבור ישראל.

¹⁴ EuroTrack: Israel's favourability falls following Gaza strikes

<https://yougov.co.uk/topics/international/articles-reports/2021/06/04/eurotrack-israels-favourability-falls-following-ga>

¹⁵ UK Labour members approve motion accusing Israel of 'ongoing Nakba in Palestine'

<https://www.timesofisrael.com/uk-labour-members-ok-motion-accusing-israel-of-ongoing-nakba-in-palestine/>

¹⁶ YouGov / The Times Survey Results https://docs.cdn.yougov.com/7za8e4puku/TheTimes_VI_211220_W.pdf

¹⁷ EuroTrack: Israel's favourability falls following Gaza strikes

<https://yougov.co.uk/topics/international/articles-reports/2021/06/04/eurotrack-israels-favourability-falls-following-ga>

למה כל כך הרבה אנשים שונאים את ישראל?

האם כולם בורים?

אחת הגישות הנפוצות להסברה טוענת שהבעייה העיקרית היא בורות של הציבור במדינות המערב. האוחזים בדעה זו חושבים שהבעייה היא פשוט שהציבור האירופאי או האמריקאי לא יודע את העובדות. אם נצליח למסור להם את העובדות שלנו והם ייחשפו לאמת, עיניהם ייפקחו והם יעברו לתמוך בנו.

הגישה הזאת מתבטאת באמירות כגון "רוב אלה ששונאים את ישראל לא מסוגלים אפילו למצוא אותה על המפה". באופן אירוני, אחד הטיעונים הנפוצים של המחנה האנטי-ישראלי הוא סדרת מפות שקריות שמראה כביכול את "אובדן האדמות הפלסטיניות" (Palestinian Loss of Land Maps)¹⁸. במילים אחרות, הם לא בדיוק בורים והם מוצאים את ישראל במפה – פשוט זאת המפה שאויבינו מפיצים, לא המפה שלנו. רוב האנשים נחשפו לתעמולה שיקרית שכביכול "מוכיחה" את הטענות נגד ישראל ולא נחשפו מספיק לטענות משכנעות בעד ישראל, כלומר לא בדיוק בורות אלא ראייה חד-צדדית על בסיס המידע והטיעונים שהם נחשפו לו.

אקדמאית ישראלית שמייצעת לארגוני הסברה אמרה לי שהבעייה היא שהאירופאים הצעירים "לא יודעים את הפרטים הבסיסיים ביותר על הדת היהודית כגון שיום שבת הוא יום המנוחה של היהודים".

לדעתי, גישה זאת שגויה ומתנשאת. מנסיוני, למבקרים את ישראל יש הרבה ידע (חלקו מדויק וחלקו שקרי). הם מצטטים מחקרים, דו"חות, חוק בינלאומי, אירועים היסטוריים ועוד.

יתרה מזאת, פעמים רבות הפעילים האנטי ישראלים מביאים טיעונים ותימוכין שאינם מוכרים לרוב הישראלים. זכורה לי שיחת טלפון שקיבלתי מסטודנט ישראלי למדעי המחשב בקנדה שיצר איתי קשר דרך הפייסבוק. הישראלי היה במצוקה קשה לאחר שנכנס לעימות מילולי עם סטודנט ערבי במהלך אירוע חברתי. הסטודנט הערבי תקף אותו בהאשמות על הפרת החוק הבינלאומי, כיבוש בלתי חוקי, מצור אסור על רצועת עזה ועוד ועוד. למרות שיש תשובות מצוינות לכל הטענות, לישראלי לא היה מושג איך לענות לו. הישראלי לא הכיר את הטיעונים המשפטיים וההיסטוריים בעד ישראל כי הוא פשוט לא נחשף אליהם במערכת החינוך או בתקשורת הישראלית. תקרית זאת מדגימה שהבעייה איננה בורות. **אנשים ששונאים את ישראל אינם שונאים אותה סתם. אלא הם השתכנעו בנראטיב אנטי ישראלי דרך עובדות שקריות שהוצגו להם, פרשנות מעוותת לאירועים ונימוקים שגויים. הבורות היא במידה רבה שלנו. הישראלי הממוצע לא יודע להסביר למה ישראל צודקת בצורה משכנעת. את זאת חובתנו לשנות.**

לעמותות העוסקות בתחום כדאי אולי לשקול לפתוח תוכנית הכנה ליוצאים לחו"ל שתצייד אותם בתשובות הנכונות. בהקשר זה, עמותת "ישראליות"¹⁹ החלה יוזמה להכשיר את משוחררי צה"ל לקדם את ההסברה של מדינת ישראל במהלך יציאתם לחו"ל ובפרט בטיול הגדול בחו"ל. כדאי להרחיב את היוזמה גם לסטודנטים שיוצאים ללמוד בחו"ל, עובדים שעושים רילוקיישן וכו'.

לדעתי, צריך לחשוב פחות במונחי מסירת עובדות על מנת למנוע בורות ויותר במונחי שכנוע באמת שלנו. במאבק על דעת קהל יש השפעה גדולה לא רק לעובדות. במקרים רבים לפרשנות, לנימוקים ולאופן הצגת המידע, יש יותר השפעה מאשר העובדות היבשות.

הקרב אינו רק על הצגת עובדות שלנו והפרכת עובדות של הצד שמנגד, אלא בעיקר על הפרשנות של העובדות ומשקלן. רוב הציבור המערבי נחשף במידה כזאת או אחרת לשני הנראטיבים – הישראלי והפלסטיני. על מנת ליצור מצג שווא אין צורך לשקר. מספיק לעשות Cherry-picking, כלומר הצגה סלקטיבית של נתונים במטרה לתמוך בעמדה. כלומר, הצד הפלסטיני מבליט פרטים הנוחים לו ומצניע/מסתיר פרטים שאינם נוחים לו על מנת ליצור הנראטיב שלו ובמידה מסוימת פועל כך גם הצד הישראלי. לרוב האנשים אין העדפה אוטומטית לנראטיב אחד על פני השני. לכן, ככל שהציבור ייחשף יותר לנראטיב שלנו וככל שהנראטיב יהיה משכנע יותר, ע"י הבלטת עובדות וטיעונים המחזקים את טיעונינו ומערערות את העמדה הפלסטינית, ניתן לשפר את מעמדנו בדעת הקהל המערבית. למרבה הצער, ההסברה הישראלית לא עושה מספיק לחשוף את הפרטים שהצד הפלסטיני מסתיר ובכך עוזרת לביסוס הנראטיב הפלסטיני.

¹⁸ <https://digital.library.cornell.edu/catalog/ss:3293951>

¹⁹ <https://www.israel-is.org/>

נכון שהצד הפלסטיני מרבה להשתמש גם במניפולציות שקריות, בין היתר בתחום מצגי שווא ויזואליים (תמונות וסרטונים ערוכים ומבוזזים וכו') והתופעה אף זכתה לכינוי "פאליווד" (Pallywood)²⁰. אבל השקרים האלה והפרכתם הם משניים בחשיבותם מול המאבק על הנראטיב השולט. משימתנו העיקרית היא לשכנע שהארץ שייכת לנו וזכותנו לשלוט בה ולהגן עליה.

את קרב הנראטיבים ניתן לראות בדוגמא הבאה. אין חולק שישראל סופגת גינויים מהאוי"ם יותר מכל מדינה אחרת בעולם. בעיני תומכי הפלסטינים, זו הוכחה שישראל מפירה את החוק הבינלאומי באופן שיטתי. בעיני תומכי ישראל, זו הוכחה שהאוי"ם מוטה באופן קיצוני נגד ישראל. במקרה הזה, הקרב הוא לא על העובדות, אלא בעיקר על הפרשנות והנראטיב.

דוגמא נוספת, היא הפרשנות לעובדה שישראל הורגת ילדים פלסטיניים. מבחינת הפלסטינים ותומכיהם זו ההוכחה האולטימטיבית שישראל מבצעת פשעים חמורים. מבחינת ישראל מדובר בפעולת הגנה עצמית מפני התקפות טרור של נערים המנסים לרצוח ישראלים ע"י השלכת בקת"בים ואבנים ודקירות. בעיני ישראל, מי שאשם במותם הם הרש"פ וארגוני הטרור הפלסטיניים שמסיתים אותם לאלימות, בין היתר דרך מערכת החינוך הפלסטינית. גם כאן הקרב הוא לא על העובדות היבשות שנער נורה, אלא על הנסיבות והגורם להן, ועל השפה שבה האירוע מתואר. במילים אחרות, האם הכותרת בעיתונות הזרה יהיו בסגנון "חיילים ישראלים הרגו ילד פלסטיני בצרור יריות בראשו" או "דוקר פלסטיני בן 17 חוסל בעת שניסה לרצוח אזרח ישראלי". נכון לעכשיו, הכותרות דומות הרבה יותר לנוסח הראשון.

עלינו לחשוב על המאבק על דעת הקהל העולמית במונחים של לוחמה על התודעה. מולנו עומד יריב מוכשר שיודע לתקוף וגם להתגונן. על מנת להצליח עלינו לנתח את חולשותיו וחוזקותיו של כל צד ולרתום אותם לטובתנו, בדומה לניתוח SWOT (Strength, Weakness, Opportunity and Threat Analysis) המקובל בעולם העסקי²¹. כדי לנצח עלינו להפתיע את היריב בהתקפות הסברתיות ולחזות את מהלכיו התעמולתיים ולהיערך להם מבעוד מועד. כמו כן, עלינו לזהות את האיומים עלינו ונקודות התורפה שלנו, ולפעול לנטרלן כפי שמוצע בהמשך המאמר.

למרבה הצער, נכון לעכשיו לא רק שאיננו מצליחים לחזות מראש ולהיערך להפתעות של היריב, אלא שלעיתים אנחנו לא נערכים הסברתית אפילו למהלכים יזומים של הצד שלנו. דוגמא בולטת לכך היא ההכרזה של שר הביטחון על שישה ארגונים פלסטיניים שהתחזו לארגוני זכויות אדם כארגוני טרור. המהלך היה ביוזמת ממשלת ישראל וניתן היה להיערך אליו הסברתית מבעוד מועד. המורכבות ההסברתית של הכרזה כזאת על ארגונים שנחזו כארגוני זכויות אדם ונהנו מיוקרה בינלאומית וממימון של ממשלות זרות וגופים בינלאומיים רבים, הייתה צריכה להיות ברורה. ולמרות זאת, ההכרזה בוצעה בלי תוכנית הסברה. שר הביטחון פשוט פירסם את ההחלטה ברשומות ללא כל מהלך הסברתי מלווה. הוא לא הסביר את החלטתו במסיבת עיתונאים. עיתונאים לא תודרכו לגבי הפעילות האסורה של הארגונים. לא פורסמו דו"חות המוכיחים את טענות ישראל. לא בוצע קמפיין ברשתות החברתיות. בפועל, במקום לתקוף את הארגונים על תמיכתם בטרור מצאה את עצמה ישראל מתגוננת מול האשמות בנסיון לסתום פיות לארגוני זכויות אדם שמבקרים אותה. המומנטום ההסברתי היה בידי תומכי הארגונים האנטי ישראלים והתבטא בעשרות כתבות, ראיונות וטורים בעיתונות. במקום להוקיע אותם כטרוריסטים, ראשי ששת הארגונים הפכו לקדושים מעונים. הנראטיב שהתקבע הוא שישראל פעלה כמו דיקטטורות חשוכות וחיבלה בארגוני זכויות אדם חשובים. למרבה הצער, ישראל פעלה נכון כשהוציאה את העמותות מחוץ לחוק אבל הובסה בקרב התעמולה שהוא חשוב לא פחות.

האם כולם אנטישמים?

גישה אחרת אומרת שרוב העוינות לישראל מקורה באנטישמיות. לפי גישה זאת, השנאה לישראל היא, כולה או רובה, ביטוי לשנאה עתיקת הימים ליהודים. לפי גישה זאת, לא כל כך משנה מה המידע שיהיה לאנשים במערב על ישראל – הם בכל מקרה ישנאו אותה מתוך שנאה אנטישמית גזענית ולכן אין טעם להשקיע או לשפר את ההסברה כי אנטישמי יישאר אנטישמי.

²⁰ <https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A4%D7%90%D7%9C%D7%99%D7%95%D7%95%D7%93>

²¹ https://en.wikipedia.org/wiki/SWOT_analysis

לדיון זה קשור הויכוח הנרחב על הגדרת האנטישמיות. תומכי ישראל מעדיפים את הגדרת "כוח המשימה הבינלאומי להנצחת זכר השואה" (IHRA) ²². הגדרה זאת כוללת סוגים מסוימים של אמירות קיצוניות נגד ישראל שנפוצות לצערנו בקרב פעילים אנטי-ישראליים (כגון השוואת ישראל לנאצים) כביטוי של אנטישמיות. הפעילים האנטי-ישראליים דוחים זאת מכל וכל כמובן וטוענים שמדובר בביקורת לגיטימית על ישראל.

לדעתי, אכן מדובר באמירות אנטישמיות, אך לא מדובר באנטישמיות קלאסית. ייתכן שמי שאומר אמירות כאלה לא שונא את כל היהודים באשר הם יהודים. חלקם וודאי שונאי יהודים מבטן ולידה. אבל חלקם שונא שינאה קיצונית את ישראל מכיוון שהשתכנע מהתעמולה האנטי ישראלית המציגה את ישראל כמדינת רשע וסביר להניח תיאורטית שהיא שונא את ישראל אם היה נחשף לאותה תעמולה גם אם ישראל היתה מדינה של עם אחר ולא מדינת העם היהודי.

ניתן להפריך גישה זאת ע"י השינוי ביחס לישראל לאורך שנות קיומה. לדוגמא, בשנות ה-60 וה-70 של המאה הקודמת הייתה במערב יותר אהדה לישראל שהתבטאה בין היתר בהערכת הניצחון הישראלי במלחמת ששת הימים, בהערכת מנהיגים ישראלים (כמו דיין), בהתנדבות בקיבוצים ועוד. לפני מלחמת ששת הימים האהדה לישראל במערב הייתה גדולה, כולל לאתוס החלוצי, וכן לעצם הציונות כסיפור של עם חוזר לארצו הקדום ומחיה את שפתו. דבר זה סותר את ההנחה שהשינאה לישראל מקורה בעיקר באנטישמיות הקלאסית ושהשינאה לישראל זהה לשינאה ליהודים שהייתה כאן מאז ומעולם. חשוב לזכור שגם השינאה ליהודים התגברה, בין היתר, באמצעות תעמולה אנטישמית, למשל בתחילת המאה ה-20. כלומר, הצלחה בקרב ההסברה יכולה לבלום תעמולה אנטישמית ואנטי ישראלית.

עוד נדבר לדיון מספקת התופעה של חלק מהיהודים בחו"ל, כולל ישראלים וישראלים-לשעבר, שתומכים תמיכה מלאה בצד הפלסטיני. אותם פעילים נוקטים בשפה אנטי-ישראלית זהה לפעילים הלא-יהודים. אותה שינאה לישראל ממש המבטאת באותה צורה בדיק. האם סביר להניח שכל אותם יהודים הם אוטואנטישמיים ששונאים את העם היהודי שנאה גזענית? לדעתי, ההסבר שונה. חלק מהפעילים היהודים האנטי ישראלים האמריקאים שנחשפתי אליהם קרובים ליהדות במובן הדתי והחברתי של המילה, לדוגמא הם חברים בארגונים יהודיים ותורמים מכספם לארגוני רווחה יהודיים. אבל בקשר לישראל, הם שונאים את ישראל שינאה יוקדת. התנהגותם אינה תואמת התנהגות אנטישמית. סביר יותר לדעתי שהם שוכנעו מתעמולה אנטי ישראלית והפכו לאוטואנטישמיים חלקית – כלומר שונאים את המדינה היהודית ולא את כל העם היהודי.

למען הסר ספק, אבהיר שבהחלט קיימים לא מעט אנטישמים קלאסיים שונאי יהודים באשר הם יהודים שמסווים את שינאתם ליהודים כשינאה לישראל ואותם כנראה אי אפשר לשכנע אחרת. אבל הדבר לא נכון לכולם וקיים ציבור שאינו שונא יהודים ועלול להפוך לשונא ישראל – אם ניכשל בחזית ההסברה.

פעילות הסברה כיום – בעיית "תיבת התהודה"

כיום ניתן לזהות לפחות 5 סוגי פעילות הסברה מאורגנות:

1. **פעילות ממשלתית** – מסרים שמועברים ע"י גורמים רשמיים כגון: ראיונות ונאומים של נושאי משרה, שגרירים וכו' וכן דוברים רשמיים (דובר משרד החוץ, דובר צה"ל וכו'), כולל ערוצים רשמיים ברשתות החברתיות.
2. **ארגונים לא-ממשלתיים** – ארגונים פרו-ישראליים העוסקים בהסברה ²³, בעיקר באמצעות הרשתות החברתיות. קיימים עשרות ארגונים בתחום. אופי ההסברה הוא בעיקר (1) הסברה חיובית – פניה היפות של ישראל (2) דיווח על תקריות אנטישמיות ופיגועים (3) מסרים נגד ה-BDS ²⁴. בין הארגונים

²² <https://www.holocaustremembrance.com/he/resources/working-definitions-charters/hgdrthbwdh-Intysmywt>

²³ חלק הארגונים לא מגדירים את עצמם רשמית כארגוני "הסברה".

²⁴ ראו לדוגמא:

<https://www.facebook.com/StandWithUs/posts/pfbid02DLNs6aAonE6oqkrvSLqsqPVKV5PJnSLqDg1ijxf1E6QBBmsayAATVYsZt9Q2SCFI>

הבולטים בהסברה לעולם המערבי ניתן למנות את StandWithUs, Committee for Accuracy in Middle East Media Research Institute, HonestReporting, Middle East Reporting (CAMERA), (MEMRI), Palestinian Media Watch (PMW), ישראל שלי, אם תרצו ורבים אחרים שקצרה היריעה מלציין את כולם.

בנוסף ישנה קבוצה של ארגוני "ידידי ישראל" במספר מדינות, העוסקים גם הם בהסברה, כגון The Israel Institute of New Zealand, Ireland Israel Alliance, ZF UK & Zionist Federation of Australia, Zionist Organization of America, Ireland - Zionist Federation ועוד.

3. **פעילים עצמאיים** – פעילים אלה, הפועלים בעיקר באמצעות פרסום בלוגים, סרטונים וברשתות החברתיות²⁵. אופי ההסברה כאן הוא שונה וכולל בעיקר (1) התקפה על היריב – חשיפת פשעי הפלסטינים (2) חשיפת אנטישמיות תוך התמקדות באנשים ספציפיים, כגון מנהיגי ארגוני BDS (3) חשיפת צביעות התקשורת הממוסדת (4) חשיפת שקרי הפלסטינים והפרכת עלילות דם.
4. **שיטות הסברה חדשניות** – א) ארגון שרותם את ציבור תומכי ישראל למשימות ברשת, כגון בקשה לשיתוף תוכן פרו ישראלי – ACT.IL²⁶ ב) Tel Aviv Institute²⁷ - ארגון שמתמחה בהסברה דרך משפיענים.
5. **הסברה פרונטלית** – ארגונים המתמקדים בהסברה באמצעות הרצאות, למשל בקמפוסים של אוניברסיטאות בארה"ב, כגון "מילואימניקים בחזית"²⁸ או ארגון "ישראלז'²⁹ המכשירי צעירים להסברה בטוילים בחו"ל.

ההצעות במאמר זה, נוגעות לכל סוגי ההסברה, עם דגש על פעילות מול בעיקר והתקשורת הממסדית וברשתות החברתיות.

בסך הכל קיימים עשרות רבות אם לא מאות ארגונים שעוסקים בהסברה, אולם רובם ככולם סובלים משני חסרונות משמעותיים – (1) רוב מוחלט של העוקבים שלהם הם תומכי ישראל. ספק אם המסרים שלהם מגיעים בתפוצה רחבה לציבור הרחב. (2) המסרים שלהם נתפסים כחד-צדדיים ומוטים לטובת ישראל ולכן חסרי אמינות. דבר זה מתבטא בקהילת הרשתות החברתיות שבה המילה "הסברה" באנגלית (Hasbara) הפכה בפי פעילים אנטי-ישראלים לנלעגת, מעין שם גנאי לתעמולה כושלת^{30 31}.

לכן יש להגביר את המאמצים להשפיע על הסיקור של ישראל במדיה הממוסדת שמשפיעה על קהלים רחבים יותר, נתפסת כאמינה יותר בניגוד לערוצי ההסברה הקיימים וגם מגיעה לציבור הכללי ולא בעיקר לתומכי ישראל שעוקבים אחרי האתרים הפרו-ישראליים.

בשנים האחרונות פרחו הרשתות החברתיות ואיתן מספר רב של קבוצות פרו-ישראליות שפעילות מאוד במדיה החברתית. לרוב הארגונים יש בין כ-10000 לכ-50000 עוקבים ברשתות (לארגון StandWithUs מספר חריג של למעלה ממיליון עוקבים). משום שהארגונים הוא פרו-ישראלי מובהקים, ניתן להעריך שרוב

<https://www.facebook.com/StandWithUs/posts/pfbid02bVfuKmePmMF29wCVgWM6bmmFASj98JTJmw2MUJ U88KF5SwNCXrFNcL9eJF1FbUdqI>

<https://www.facebook.com/StandWithUs/posts/pfbid02LNpinYsutHHT5DUPkUiuD1CtGPzJNq2JEmVJnbtWFrEP Fn6XsjJs1Fi6fqE6TCaUI>

²⁵ ראו לדוגמא: <http://elderofziyon.blogspot.com>

<https://www.israellycool.com>

<https://www.facebook.com/Boomerang2017>

²⁶ <https://www.abbaeban.idc.ac.il/act-il>

²⁷ <https://www.tlvi.org>

²⁸ <https://www.onduty.org.il/>

²⁹ <https://www.israel-is.org/>

³⁰ <https://www.haaretz.com/opinion/.premium-propaganda-without-end-amen-1.5369189>

³¹ <https://www.trtworld.com/magazine/the-art-of-deception-how-israel-uses-hasbara-to-whitewash-its-crimes-46775>

רובם של העוקבים הם תומכי ישראל ממילא. רוב התוכן בדפים של הארגונים הוא תוכן חיובי המציג את פניה היפות של ישראל, עדכונים לגבי אירועים אקטואליים רלבנטיים וכן פוסטים המתריעים בפני תופעות אנטישמיות בעולם. נראה שעיקר כוחו של הדפים בשיתוף תכנים לתומכי ישראל. הדפים עוזר לחזק ולגבש את קהילת תומכי ישראל אבל הם מהווים מעין "תיבת תהודה" (echo chamber), קהילה שבה אנשים מתקשרים עם אנשים שדומים להם ודעותיהם משקפות את שלהם. כלומר, המסרים נשארים בעיקר בקרב עוקבים שהם תומכי ישראל ממילא. במילים אחרות, במידה רבה דפים אלה "משכנעים את המשוכנעים".

אכן, קיים גם אפקט של תפוצה משנית של עוקבים של הדף הפרו-ישראלי שמשתפים או מציצים מחדש את פוסט ההסברה לעוקביהם, שביניהם גם אנשים שאינם תומכי ישראל. אולם, האפקט הזה מוגבל בתפוצתו ונראה שהחומרים נשארים בעיקר בתוך "תיבת התהודה". כמו כן, החומרים מזוהים עם ארגוני הסברה ולכן נתפסים כמוטים לטובת ישראל וזוכים לאמינות נמוכה יותר.

חשוב לזכור שדעת הקהל מחולקת ל-3 חלקים. תומכי ישראל מובהקים, שונאי ישראל מובהקים ואלה שבאמצע. הקבוצה השלישית, אלה שבאמצע – צריכים להיות קהל היעד העיקרי של ההסברה. השינויים באהדה לישראל ולפלסטינים כפי שמשתקפת בסקרים שהוצגו לעיל, מוכיחה שניתן לשנות את דעתם. המטרה היא קודם כל למנוע מעבר שלהם למחנה השונאים, על ידי כך שיחשפו גם לנקודות המבט שלנו ולא רק לתעמולה עוינת. כמובן שבאופן אידיאלי, נצליח להעביר אותם לצד שלנו. זה לעיתים אנו מתוסכלים מכך שאין סיכוי לשנות את דעתם של השונאים המובהקים, אך זו הסתכלות שגויה. גם כשאנחנו מתווכחים עם אנטי ישראלי מובהק, לדוגמא ברשתות החברתיות, היעד האמיתי של המסרים שלנו צריך להיות הקוראים השקטים, אנשי האמצע, שעוקבים אחרי הויכוח ובוחנים את טיעוניו של כל צד. אותם אנחנו צריכים לשכנע, ולא את שונאי ישראל שמתווכח איתנו.

הנהירה לרשתות החברתיות וחשיבות התקשורת הממוסדת

למרות ירידה בצריכת המדיה הממוסדת, היא עדיין נהנית מתפוצה רחבה הרבה יותר מהרשת החברתית. כמו כן התקשורת הממוסדת עדיין נתפסת כאמינה יותר בקרב ציבורים רלבנטיים. בניגוד לחשבונות רשת חברתית שפונה בעיקר לקהל מוגדר של "עוקבים" שבחרו לצרוך את התוכן שלהם, התקשורת הממוסדת פונה לקהל הרחב. מטעמים אלה, כוחה של התקשורת הממוסדת נותר רב וראוי לבדוק את ההשקעה בהסברה מול התקשורת הממוסדת מול השקעה ברשתות החברתיות.

מבחינת התפוצה כוחם של ערוצי הטלוויזיה, הרדיו והעיתונים הגדולים עדיין רב. מיליונים רבים צופים בחדשות בטלוויזיה, הרבה יותר מסרטונים מקבילים ברשתות החברתיות. במהדורת החדשות של 3 הרשתות הגדולות בארה"ב – ABC, NBC ו-CBS צופים מדי ערב בממוצע 21.5 מיליון איש בסה"כ³² בנוסף לכ-4 מיליון ברשתות הכבלים (FOX NEWS, MSNBC ו-CNN)³³. מדובר במספר צופים גבוה בסדרי גודל יותר מהמשתמשים שצורכים חדשות בדפים לא ממוסדים ברשתות החברתיות. בנוסף, לערוצים הממוסדים יש כח רב גם בתוך הרשתות החברתיות. לדוגמא, בעת כתיבת שורות אלה לדף הפייסבוק של ה-BBC יש 57 מיליון עוקבים³⁴ ועוד 47 מיליון עוקבים ב-2 דפי טוויטר³⁵. וזאת מול עשרות אלפי עוקבים לדף ברוב דפי ההסברה הפרו-ישראליים. קל להבין, שאפילו בתוך הרשת, השפעת פוסט ברשת החברתית של ה-BBC עולה עשרות מונים מכל פרסום בדפי הגופים הפרו-ישראליים. וזאת בנוסף למיליוני הצופים בשידורי ה-BBC בטלוויזיה.

התחושה שישראל מקבלת סיקור שלילי בתקשורת הזרה מגובה בסטטיסטיקה. במחקר³⁶ שנעשה בשנת 2017 68% מהכתבות על ישראל בעיתונות הבריטית היו שליליות, לעומת 20% נייטרליות ורק 12% חיוביות. בעיתונות האמריקאית המצב לא היה הרבה יותר טוב – 52% שלילי, 30% נייטרלי ו-18% חיובי.

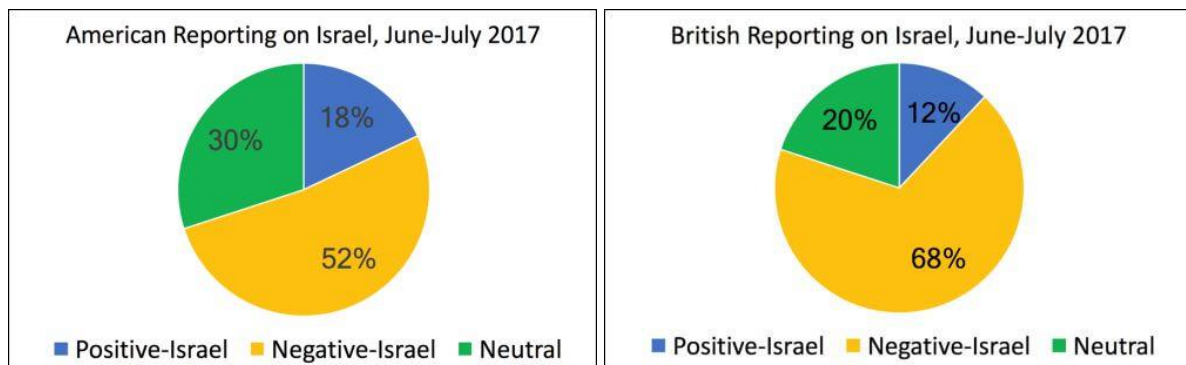
³² <https://deadline.com/2021/09/world-news-tonight-ratings-season-1234841352/>

³³ <https://www.forbes.com/sites/markjoyella/2021/12/01/fox-news-easily-wins-november-cable-news-ratings-as-all-networks-see-steep-declines>

³⁴ <https://www.facebook.com/bbcnews>

³⁵ <https://twitter.com/BBCNews>, <https://twitter.com/BBCWorld>

³⁶ <https://honestreporting.com/bias-by-the-numbers-june-july-2017/>

בעיתונים שנוטים שמאלה, המצב מחמיר. בבדיקה³⁷ שנערכה לגבי העיתון הבריטי הנפוץ The Independent התברר ש-73% מהסיקור על ישראל שלילי, 27% נייטרלי ו-0% חיובי. בחודש שנבדק הופיעו 30 כתבות שליליות על ישראל לעומת כתבה שלילית אחת בלבד על הפלסטינים. התופעה חזרה על עצמה בעיתונים אחרים הנוטים שמאלה בארה"ב (ניו יורק טיימס, וושינגטון פוסט) ובבריטניה (הגארדיאן)³⁸. כפי שארגון HONEST REPORTING ציין בצדק בדו"ח זה, להשפעה של הדיווח השלילי על ישראל בעיתונים בריטיים יש תפקיד משמעותי בעמדה האנטי-ישראלית של מוסדות ציבור בריטיים רבים - מבית הנבחרים ועד האקדמיה.

האפקט השלילי מתעצם בשל הנפח החריג של הסיקור על ישראל והפלסטינים. כפי שתיאר מתי פרידמן, לשעבר עיתונאי בסוכנות הידיעות Associated Press (AP), לסוכנות היו בתקופתו 40 כתבים בישראל, יותר מהכתבים שלהם בסין, ברוסיה, בהודו או ב-50 מדינות אפריקה גם יחד³⁹. כך קורה שתקריט שבה פלסטיני אחד שנפצע מקבלת סיקור בסוכנויות הידיעות בעוד שמעשי טבח באפריקה שבהם נרצחים עשרות אזרחים ע"י טרוריסטים זוכה להתעלמות.

מבחינת האמון במדיה הממוסדת, סקרים מראים הבדלים קיצוניים בין רפובליקנים לדמוקרטים⁴⁰. בקרב הדמוקרטים, 68% נותנים אמון באמצעי התקשורת הממוסדים, לעומת 11% בלבד בקרב הרפובליקנים. מבחינת ישראל, שילוב של גופי תקשורת שמלאים בסיקור שלילי ומוטה נגד ישראל, שזוכים לאמון גבוה ושיש להם תפוצה רחבה מאוד, גורמים לנזק אדיר לישראל. הקורלציה בין האמון הרב שנותנים הדמוקרטים באמצעי התקשורת הממוסדים לבין הירידה בתמיכה בישראל בקירבם, מחזקת את החשש שמצבנו בתקשורת פוגע קשות בתמיכה בנו. בהתאם, על מנת להפוך או לפחות לעצור את המגמה השלילית בקרב הדמוקרטים, ישראל צריכה להשקיע יותר במדיה הממוסדת.

בספרו "תעשיית השקרים" מתאר העיתונאי בן-דרור ימיני⁴¹ את ההשפעה ההרסנית של שקרים על ישראל שחודרים למדיה. לאחר ששקר חדר למדיה ונפוץ בה, תיקון אינו אפקטיבי. קוראים אינם יכולים להבחין בין מידע אמין ושקרי שמופיע באותו מאמר. השקרים מתחזקים ע"י הדהוד שלהם באקדמיה ובכלי תקשורת שונים שמצטטים זה את זה, עד שהשקר הופך לאמת.

בעשור האחרון, כנראה מתוך תסכול מכלי התקשורת הממוסדים ובנסיון לאגף אותם, פנתה ההסברה הישראלית בכל כוחה לרשתות החברתיות. הדבר נכון גם לגבי גופים ממשלתיים וגם לגבי גופים לא-ממשלתיים. הגופים יצרו מאות אם לא אלפי אתרי אינטרנט, דפי פייסבוק, אינסטגרם, חשבונות טוויטר, סרטוני יוטיוב ועוד ועוד. למאמצים אלה הייתה בהחלט השפעה אבל היא מוגבלת בעיקר לקהילה הפרו ישראלית. התרומה היא בעיקר לגיבוש וחיזוק הקהילה הפרו ישראלית. הציבור הכללי בחו"ל פחות חשוף ופחות מושפע מחומרים אלה.

אם כך, ייתכן שאנחנו (ממשלת ישראל וארגונים לא-ממשלתיים) צריכים להשקיע יותר בשיפור האופן שהתקשורת הממוסדת מדווחת עלינו, גם על חשבון ההשקעה ברשתות החברתיות.

³⁷ <https://honestreporting.com/preview-bias-by-the-numbers/>

³⁸ <https://honestreporting.com/bias-by-the-numbers-april-may-2017/>

³⁹ <https://www.tabletmag.com/sections/israel-middle-east/articles/israel-insider-guide>

⁴⁰ <https://news.gallup.com/poll/355526/americans-trust-media-dips-second-lowest-record.aspx>

⁴¹ Ben-Dror Yemini, Industry of Lies: Media, Academia, and the Israeli-Arab Conflict (2017), p. 11-12.

ההסברה כיום – עולם התוכן

המצב הקיים – התמקדות באירועים השוטפים ובטקטיקה

לתחושת, ההסברה הישראלית היא טקטית בעיקרה ומתמקדת כיום בעיקר בתגובות לאירועים שוטפים. לדוגמא: חיילי צה"ל הרגו מחבלת שניסתה לדקור אותם במחסום ביו"ש. הפלסטינים יוצאים בהאשמות שצה"ל רצח אישה תמימה בדם קר. ישראל מגיבה במסירת מידע על התקרית שמוכיח את גרסת ישראל, לדוגמא: סרטון של התקרית או צילום של הסכין שהמחבלת היתה חמושה בו. בכך ההסברה מצליחה במידה לא מבוטלת וחלק גדול של הקוראים ישתכנעו שהאישה אכן ניסתה לדקור את החיילים.

ההסברה לא מצליחה ולמעשה כמעט לא מנסה להעביר מסרים חשובים שקשורים לתקרית כגון:

- למה ישראל נמצאת ביו"ש?
- למי שייך השטח בחוק הבינ"ל?
- למה צריך נוכחות צבאית?
- למה בכלל יש שם מחסומים?
- מה חלקם של הרשות הפלסטינית וחמאס בהסתה שמובילה לפיגועים מסוג זה?

בו בזמן, היריב מייצר תעמולה אפקטיבית שטוענת שאותה אישה נמצאת תחת כיבוש צבאי אכזרי ששולל את זכויותיה הבסיסיות, שמנשל אותה מאדמתה, מגרש אותה מביתה או הורס אותו על מנת לבנות עליו התנחלויות "זרים". במצוקתה, אין לה צבא שיגן עליה מהכובש האכזר לכן בלית ברירה יוצאת לוחמת החופש בגבורה להילחם את מלחמתה הצודקת חמושה בסכין בלבד מול חיילים חמושים מכף רגל עד ראש ונופלת בגבורה תוך שהיא מקריבה את עצמה למען המאבק הצודק לחופש.

הנראטיב המתחרה של ישראל כמעט לא נשמע. התגובה הישראלית ממוקדת כל כולה בלהוכיח שהחיילים פעלו בצורה מקצועית ועל פי הפקודות. לא בנסיון לשכנע שישראל היא "האיש הטוב" בסיפור ושיש צדק בפעולה של ישראל.

אפילו בעת פעולת טרור מובהקת של פלסטיני, במידה רבה הנראטיב שמתקבע הוא הנראטיב האנטי-ישראלי. קל וחומר באירוע שבו ישראל פוגעת באזרחים חפים מפשע, כמובן שלא במתכוון.

באופן תמוה, ההסברה הממוסדת כמעט אינה דנה באירועי 1948 וקודם לכן. במקום להציג את פשעי הערבים ב-1948 ההסברה הישראלית הממוסדת נוטה להתעלם ממלחמת העצמאות ולנטוש את הזירה לנראטיב "הנכבה" השיקרי של הפלסטינים⁴² שתופס אחיזה הולכת ונרחבת במערב. משום מה, ההסברה הממוסדת גם כמעט לא מדברת על הזכויות החוקיות על העם היהודי בארץ ישראל – זכויות שיסודן בכתב המנדט על ארץ ישראל (1922) ובאמנת האו"ם (1945).

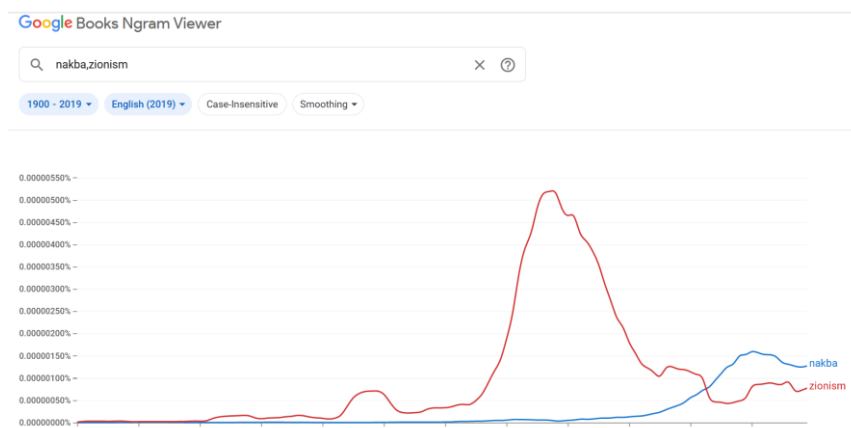
הנראטיב הפלסטיני פועל לקעקע את ההצדקה לקיומה של מדינת ישראל, ע"י שלילת היסודות החוקיים וההיסטוריים שהובילו להקמתה, עם דגש על ראשית הציונות ואירועי 1947-1948. בעוד שישראל מתמקדת בלהצדיק את המבצע האחרון בעזה, הפלסטינים מתמקדים בדה לגיטימציה של קיומה של ישראל עצמה וזאת במידה לא מבוטלת של הצלחה.

הפלסטינים הצליחו להחדיר לשיח הבינלאומי את נראטיב ה"נכבה" השיקרי, לפיו ישראל כביכול גזלה אדמה מהערבים, ביצעה כביכול טיהור אתני ב-1948, ומונעת עד היום את "זכות השיבה" הפיקטיבית מעקורי 1948 וצאצאיהם. בכך, הצליחו הפלסטינים לערער על הלגיטימיות של ישראל בקרב ציבור הולך ומתרחב. בנוסף, הצליחו הפלסטינים ותומכיהם לקשר את אירועי 1948 לאירועים העכשוויים ולייצר מצג שווא שישראל ממשיכה "לטהר אתנית" את יהודה ושומרון.

⁴² אין הכוונה לטעון שהנכבה לא היתה ולא נבראה אלא שנראטיב הנכבה מסולף ומתעלם מכך שמרבית הערבים שנעקרו ב-1948 ברחו ולא גורשו ושהמנהיגים הערבים אחראים על כך במידה רבה, הן מכיוון שפתחו במלחמה נגד ישראל והן משום שקראו לאוכלוסייה הערבית לעזוב את ארץ ישראל בזמן המלחמה. עקירת תושבים בעת מלחמה אינה ייחודית לפלסטינים וקרתה בהיקף של עשרות מיליוני אנשים במלחמות רבות בשנות ה-40 של המאה העשרים.

סימנים להצלחה של נראטיב זה לחדור לשיח ניתן לזהות למשל במקרים הבאים:

1. ועידת מפלגת הלייבור הבריטית האשימה את ישראל ב"נכבה מתמשכת" בהקשר לאירועי עזה ושכונת שמעון הצדיק (שייח' ג'ראח) במאי 2021.
2. סטטיסטיקה של הופעת המילה "Nakba" ("נכבה") בספרות בשפה האנגלית באמצעות הכלי Google Ngram Viewer מראה שהמילה כמעט לא היתה קיימת בספרות עד 1980 וזינקה פי 33 (!) בין השנים 1980 ל-2010, דבר שמעיד על חדירה לספרות הממוסדת. כפי שניתן לראות, המילה "Zionism" ("ציונות") עברה תהליך הפוך והשימוש בה ירד דרמטית באותה תקופה⁴³. משנת 2002 ועד היום המילה "נכבה" נפוצה יותר מהמילה "ציונות" בספרות בשפה האנגלית ברחבי העולם.

3. חדירה של הטענה שישראל "גזלה את האדמה" לתרבות ולאמנות. לדוגמא, בסרט הבריטי "7 ימים באנטבה" (2018)⁴⁴ העוסק בחטיפת מטוס אייר פראנס לאנטבה על ידי טרוריסטים פלסטיניים, ממוסגר הסיפור באופן הבא באמצעות כתוביות המופיעות בתחילתו: "In 1947 the State of Israel was recognized by the United Nations. Immediately the Palestinians began fighting for the return of their land" ("בשנת 1947 הוכרה מדינת ישראל על ידי האו"ם. מיד החלו הפלסטינים להילחם על החזרת אדמתם"). הסכסוך ממוסגר בסרט בצורה השקרית הבאה: הארץ הייתה שייכת לערבים הפלסטיניים והיהודים גזלו אותה מהם. חוטפי המטוס הם בעצם לוחמי חופש שמנסים להחזיר את אדמתם.
4. עוזר של חברת הקונגרס אלכסנדריה אוקסי-קורטז פירסם פוסט⁴⁵ שמאשים שישראל היא "מדינת אפליה אתנית אירופאית גזענית שנבנתה על אדמה גנובה מהאוכלוסייה הילידית שלה!" ("Israel is a racist European ethnostate built on stolen land from it's indigenous population!"). הדבר משקף את האווירה סביב חלק מחברי הקונגרס הדמוקרטים.
5. אינספור פוסטים ותגובות ברשתות החברתיות מדגימים את חדירת הנראטיב הפלסטיני לראש של חלק גדול מהציבור המערבי. למרות חסרונותיהן, הרשתות החברתיות נותנות לנו לעיתים הצצה ישירה להלכי רוח של אנשים רגילים שמגיבים "מהבטן" לחדשות על הסכסוך. ההאשמה שישראל בנויה על "אדמה גנובה" או שישראל גנבה את "הבית" של הפלסטינים חוזרת שוב ושוב בווריאציות שונות.

כאמור, ההסברה הרשמית כמעט לא מתייחסת לאירועים עד 1948 (כולל) המחזקים את עמדתנו:

⁴³ https://books.google.com/ngrams/graph?content=nakba%2Czionism&year_start=1900&year_end=2019&corpus=26&smoothing=3

⁴⁴ <https://youtu.be/kuTBea8-LY>

⁴⁵ <https://www.foxnews.com/politics/aoc-staffer-israel-ethnostate-stolen-land>

- המצב בארץ ישראל לפני הציונות (שלטון טורקי לא ערבי – לכן הטענה שהאדמה "נגנבה" מהערבים אבסורדית. היא לא היתה שלהם מלכתחילה. פרעות ואפליה נגד יהודים, רוב יהודי בירושלים לפחות מאמצע המאה ה-19 וכו').
- רוב מוחלט של הקרקעות בארץ ישראל המנדטורית היו אדמות מדינה – כלומר אדמות בבעלות המדינה (בבעלות שלטון המנדט) ולא אדמות פרטיות ערביות או פרטיות יהודיות. החוק הבינלאומי (כתב המנדט סעיף 6) מעודד התיישבות יהודית על אדמות מדינה.
- הזכות החוקית על העם היהודי על ארץ ישראל, כולל יהודה ושומרון עפ"י החוק הבינלאומי שהוכרה ע"י כל אומות העולם ב-1922 ובתוקף גם היום בזכות סעיף 80 לאמנת האו"ם.
- הזכות החוקית לעלייה ולהתיישבות יהודית בא"י עפ"י החוק הבינלאומי
- גל הטרור הערבי בשנים 1936-1939 ולחץ ערבי על הבריטים שהוביל לספר הלבן של 1939, שמנע עליית יהודים לא"י, דבר שחסם יציאת יהודים מאירופה לפני השואה. בכך, לטרור הערבי בא"י יש חלק, בעקיפין, באחריות להשמדת מיליוני יהודים בשואה.
- הסיבות לברית הערבים ב-1948. מרבית הערבים שנעקרו ב-1948 ברחו ולא גורשו. המנהיגים הערבים אחראים על כך במידה רבה, הן מכיוון שפתחו במלחמה נגד ישראל והן משום שקראו לאוכלוסייה הערבית לעזוב את ארץ ישראל בזמן המלחמה. הפיכת כפרים רבים לבסיסי צבא ומיליציות מהם יצאו התקפות טרור נגד היהודים והשתתפות פעילה של תושבי הכפרים בלחימה כך שלא מדובר בבלתי מעורבים אלא בלוחמים.
- שלילת הטענות לזכות שיבה, בוודאי לצאצאי הפליטים. זכות השיבה הפלסטינית אינה מוכרת בחוק הבינלאומי, בדומה לעשרות מיליוני פליטים ממלחמות אחרות שהתרחשו בשנות ה-40 של המאה ה-20 ובדומה לכ-800,000 יהודים שגורשו או ברחו ממדינות ערב בשנות ה-40 וה-50.

סוגיות הבסיס ההיסטוריות האלה חשובות מאוד גם להווה. שהרי אם הפלסטינים זכאים לזכות שיבה וישראל מונעת זאת מהם אז ניתן להצדיק מאבק מזוין נגד ישראל ומשם הדרך להצדקת טרור קצרה. לכן, יש לפעול בחזית ההסברה בנושאים שלעיל ולדחוק את נראטיב ה"נכבה" לאחור.

המצב הקיים – שיטת ההסברה החיובית

גישה נפוצה להסברה היא להציג את פניה היפות של ישראל, את חדשנותה ואת השגיה הטכנולוגיים, הרפואיים, בתחום החקלאות וכו'.⁴⁶ שיטה זו זוכה ללא מעט ביקורת ומכונה בלעג "הסברה של עגבניות שרי" על שם אחת ההמצאות הישראליות הבולטות בפרסומים מסוג זה. ההסברה החיובית מדגישה גם את חוזקה של הדמוקרטיה הישראלית, את שיויון ההזדמנויות למיעוטים בישראל, ועוד. לפי המבקרים, סיפורי "חדשות טובות" על מדינה שהם יודעים שהם שונאים אותה, סביר יותר שיגרמו להם לשנוא את התקשורת מאשר לשנות את דעתם לגבי המדינה. כשמדינה כמו ישראל מוגדרת בדעת הקהל דרך הבעיות והסכסוכים שלה, יש לאנשים מעט מאוד עניין בנושאים אחרים חוץ מאלה שקשורים בסכסוך⁴⁷

לקדם תדמית חיובית זה טוב אבל אין בכך לאזן ביקורת חריפה המוטחת בישראל, בעיקר בהקשר לסכסוך עם הפלסטינים. דמיינו שיחה שבה ישראלי מואשם בפשעי מלחמה, בפשעי אפרטהייד והפרה חמורה של זכויות אדם והישראלי עונה שהוא ממציא תרופות חדשניות שעוזרות לחולים בכל העולם ומקדם זכויות להט"ב בישראל. המאזין יסיק שהישראלי מודה למעשה באשמה כי הוא אינו מכחיש את ההאשמות שהוטחו בו ולמעשה טיעוניו הם סוג של טיעונים להקלה בעונש בשל "התנהגות טובה" בתחומים אחרים.

לכך מתכוונים שונאי ישראל בביטוי "Pinkwashing". כביכול, ישראל מנסה לנקות את פשעיה ע"י מעשים טובים בתחומים אחרים כגון זכויות להט"ב. כמובן, שישראל אינה מבצעת פשעים ואין מה לנקות. ההאשמות ב-Pinkwashing נגועות בדימוי האנטישמי הקלאסי היהודי הדו-פרצופי שלעולם אין לשפוט את דבריו ומעשיו לגופם אלא תמיד יש לחשוד בהם כלהטוטים כדי להסתיר איזשהו מהלך מרושע.

אך זה גם הרושם שנוצר, בין היתר, עקב התמקדות יתר בהסברה החיובית ואי מתן מענה הולם להאשמות נגד ישראל. לכן, אין די בהסברה חיובית, וחייבים להדוף ישירות ובעוצמה את הטענות נגד ישראל וחשוב מכך

⁴⁶ <https://hasbarafellowships.org/israeli-innovations/>

⁴⁷ <https://www.thejc.com/comment/opinion/why-israel-should-drop-hasbarah-1.507707>

– לתקוף את היריב בטענות על התנהגותו הוא ולדחוק אותו למגננה. למרות האמור, מגביר לאחרונה משרד החוץ את המאמצים בכיוון זה, תחת המיתוג "הסיפור הישראלי"⁴⁸.

המצב הקיים – הצורך לעלות מהגנה להתקפה

ההסברה הישראלית היא בעיקרה הגנתית. התקשורת העולמית שטופה בהאשמות נגד ישראל: על ה"כיבוש", ההתנחלויות, הרג פלסטינים, הפרת זכויות אדם, הפרת החוק הבינלאומי וכו'. ישראל מוצאת את עצמה רוב הזמן מתגוננת מהאשמות.

ההסברה הישראלית הרשמית פחות עוסקת בעוולות שמבצע האויב – הרש"פ והחמאס – הן כלפי ישראלים והן כלפי אזרחי הפלסטינים. טרור, הסתה לטרור, הפרת זכויות אדם, פגיעה במיעוטים, שחיתות רחבה, אנטישמיות, גזענות, אפליה נגד נשים, רמיסת תהליכים דמוקרטיים וחסול יריבים הם רק חלק מהתופעות שניתן להצביע עליהם ברש"פ ובחמאס. אולם ההסברה הרשמית אינה פועלת כמעט להציף נושאים אלה בתקשורת העולמית ולשים את האויב במגננה.

בתחום זה פועלים ארגונים לא ממשלתיים כגון Palestinian Media Watch (PMW) שחושפים הסתה ואנטישמיות של ערוצי תקשורת ואישים פלסטיניים וערביים. אולם, החומרים החשופים שארגון זה ודומיו מביאים זוכים לחשיפה מוגבלת בלבד. בדרך כלל החומרים מהודוהדים בשפה האנגלית בעיתונות הישראלית או הפרו ישראלית בלבד (Jerusalem Post, The Tower וכו') שתפוצתה נמוכה יחסית ומוגבלת בעיקר לתומכי ישראל. גם ברשתות החברתיות החומרים משותפים בעיקר בקבוצות פרו-ישראליות. לכן, הסיכוי שהאמריקאי או הבריטי הממוצע ייחשף לחומרים אלה הוא נמוך ביותר. על מנת לזכות לחשיפה משמעותית בציבור, יש לפרוץ את המחסום ולהחדיר את החומרים למדיה הממוסדת.

הסברה כיום – המאמצים להתמודד עם ההטייה האנטי-ישראלית בתקשורת הזרה

ההטייה בתקשורת הזרה לא נעלמה מעיני תומכי ישראל ואף הוקמו ארגונים ייעודיים להתמודד עם התופעה. ארגון CAMERA הוקם בארה"ב בשנת 1982 וארגון HONEST REPORTING הוקם בבריטניה בשנת 2000. במהלך השנים פעלו ופועלים בתחום ארגונים ופעילים עצמאיים, במידה לא מבוטלת של הצלחה⁴⁹.

שני הארגונים CAMERA ו-HONEST REPORTING עושים עבודה חשובה בתחום ביקורת התקשורת הזרה בניסיון להשיג סיקור הוגן. הארגונים פועלים בעיקר בתגובה לפרסום כתבות על ישראל בתקשורת האמריקאית והבריטית. שיטת הפעולה שלהם כוללת פרסום מאמרים ביקורתיים החושפים את השקרים במאמר ו/או מפריכים את הטענות הכלולות בו. כמו כן, בחלק מהמקרים, פונים הארגונים לגוף התקשורת הזר בדרישה לתקן את השגיאות העובדתיות הבולטות ואכן מצליחים להשיג במקרים לא מועטים תיקון במאמר המקורי, לאחר מספר ימים או שבועות.

עם זאת, ההשפעה של המאמרים מוגבלת כי הארגונים נתפסים כמוטים לטובת ישראל⁵⁰ ורוב הקוראים שלהם הם תומכי ישראל ממילא.

האפקטיביות של התיקונים שהארגונים משיגים מוגבלת. בעולם התקשורת הדינמי שבו החדשות מתחלפות בקצב מסחרר, רוב הקוראים נחשפים לגרסא המקורית ולא לגרסא המעודכנת והמתוקנת שמתפרסמת לאחר מספר ימים או שבועות.

⁴⁸ https://www.gov.il/he/departments/news/influencer_team

⁴⁹ Manfred Gerstenfeld and Ben Green, Watching the Pro-Israeli Media Watchers - Jewish Political Studies Review 16:3-4 (Fall 2004) - <https://www.icpa.org/phas/phas-gerstenfeld-f04.htm>

⁵⁰ <https://mediabiasfactcheck.com/honest-reporting/>

בנוסף, גם התיקון במאמר שמתפרסם לדרישת הארגונים הפרו-ישראליים, מנוסח לעיתים בצורה שלילית ועויינת לישראל. לדוגמא, ארגון CAMERA [דרש](#) מהעיתון הבריטי Financial Times (FT) לתקן כתבה שתקפה את ישראל בטענה שהיא ריגלה אחרי פעילי זכויות אדם פלסטיניים באמצעות תוכנת ריגול. ארגון CAMERA גילה שאחד מנשואי הכתבה, עובאי עבודי, הוא מחבל מורשע שישב בכלא על עבירות טרור. בתגובה לדרישת CAMERA הוסיף ה-FT את הפסקה הבאה:

ביוני 2020, הורשע עבודי ונידון לשנת מאסר בגין חברות בעמותה בלתי חוקית לאחר שהסכים להסדר טיעון. "זו הייתה הדרך המהירה ביותר לחזור למשפחת", אמר אל-עבודי על עסקת הטיעון. הוא אומר שמעולם לא היה חבר בחזית העממית. שופט הצביע על "קשיים ראייתיים משמעותיים" בתביעה שהוגשה ע"י הצבא, על פי דו"ח של האו"ם. בבתי המשפט הצבאיים הישראלים יש שיעור הרשעה של למעלה מ-95% עפ"י ארגוני זכויות אדם, ופלסטינים רבים מסכימים להודות בעבירה במסגרת הסדר טיעון כדי להימנע ממשפטים ארוכים שמובילים להרשעות כמעט בטוחות.

כפי שניתן לראות, העיתון עשה שימוש ב"תיקון" כדי להחריף את ההתקפה על ישראל ולחזק את תמיכתו במחבל.

מטרה נוספת של הדרישה לתיקונים היא לגרום לעיתונאים להיזהר יותר להבא ולהקפיד בעתיד יותר על דיוק בפרסומים על ישראל. קשה להעריך את מידת ההצלחה בכל מקרה ספציפי אולם כללית מספר הכתבות המשמיעות את ישראל רק הולך ועולה כך נראה ששיטה זו אינה מצליחה לשנות את המגמה.

נראה ששיטת התגובה והתיקון בדיעבד מיצתה את עצמה. יש להמשיך לפעול בשיטה זו אך במקביל יש לפתח שיטות נוספות להגיע לסיקור מאוזן יותר, כבר בפרסום המקורי של הכתבה או המאמר ולא בדיעבד.

חלק ב': המענה - טיפול בשורש הסכסוך, השפעה על התקשורת הממסדית ומעבר ממגננה למתקפה

להשפיע מראש ולא רק בדיעבד

כפי שהבהרנו, השפעה בנסיון להגיע לסיקור מאוזן יותר כבר בפרסום המקורי של הכתבה עשויה להיות הרבה יותר אפקטיבית מאשר תיקון בדיעבד.

ניתן להשיג השפעה מראש בכמה אופנים:

- הזנת עיתונאים זרים בחומרים רלבנטיים מיד עם התרחשות האירוע ולפני הפרסום.
- תדרכים שוטפים של עיתונאים זרים בסוגיות שצפויות לעלות, עוד לפני התרחשותן.
- התעקשות על זכות התגובה וניצול מיטבי שלה.

מובן שיש משמעות גדולה לתזמון – ככל שהמידע מוזן לכתבים הזרים מהר יותר, גדל הסיכוי להשפיע על הפרסום הראשוני. מובן גם שהמהירות עשויה לבוא על חשבון הדיוק. אך אל לנו לחשוש מכך ואין להימנע בהעברת מידע עד שנבדק ואומת מעל כל ספק. במידת הצורך, ניתן לתקן מאוחר יותר. בכל מקרה עדיף שהמידע ששם את ישראל באור חיובי יהיה בפרסום הראשוני ואם יש צורך – תיקון יבוא מאוחר יותר.

מובן שלגופים רשמיים ממשלתיים קשה יותר למסור במהירות מידע ראשוני לפני אימות מלא, לכן ייתכן שגוף לא ממשלתי יוכל לתת מענה טוב יותר לכך.

מוצע להקים פעילות ממוקדת בתקשורת עם עיתונאים זרים לפני הפרסום באחד הארגונים הקיימים, או להקים ארגון חדש וייעודי לשם כך. ממולץ להסיט משאבים מנסיגות לתקן בדיעבד את מה שכבר התפרסם לנסיגות להשפיע מראש על מה שיפורסם.

אחד הארגונים הלא-ממשלתיים היחידים שפועל בתחום זה הוא ארגון MediaCentral. הארגון מגדיר את עצמו כמלכ"ר המספק שירותי תמיכה לעיתונאים השוכנים או מבקרים בישראל, ברשות הפלסטינית ובאזור. מומלץ להרחיב את הפעילות של ארגונים מסוג זה, שיתמכו בעיתונאים זרים ויספקו להם מידע אמין במהירות וביעילות.

המלחמה על זכות התגובה

זכות התגובה היא זכות בסיסית באתיקה העיתונאית. למשל, בקוד האתי של תאגיד השידור הישראלי "כאן"⁵¹ מופיע הכלל הבא: "בפרסום מידע העלול לפגוע בכבודו של אדם או בשמו הטוב, נפנה לקבל את תגובתו זמן סביר לפני הפרסום. התגובה תוצג באופן הוגן כחלק מהפרסום, או זמן סביר לאחריו אם נמסרה אחרי הפרסום."

גם בקוד האתי של סוכנות הידיעות AP⁵² מופיע כלל דומה: "We must be fair. Whenever we portray someone in a negative light, we must make a real effort to obtain a response from that person."

51

<https://kanweb.blob.core.windows.net/download/files/%D7%A7%D7%95%D7%93%D7%94%D7%90%D7%AA%D7%99%D7%A7%D7%94%D7%94%D7%A9%D7%9C%D7%AA%D7%90%D7%92%D7%99%D7%93%D7%94%D7%A9%D7%99%D7%93%D7%95%D7%A8.pdf>

52 <https://www.ap.org/about/news-values-and-principles/downloads/ap-news-values-and-principles.pdf>

למרות זאת, בחלק כתבות בעיתונות הזרה המאשימות את ישראל או את "המתנחלים" בהאשמות שונות ומשונות, לא ניתנת לצד הישראלי זכות התגובה. לדוגמא, בכתבה ברשת AP⁵³, מצוטטים "פקידים פלסטיניים רשמיים" שטוענים ש"מתנחלים יהודים תקפו כפרים בגדה המערבית הכבושה" אך לא מובאת שום תגובה מהצד הישראלי להאשמה.

גופים ישראליים, כגון דוברים ממשלתיים וגופים המייצגים את המתנחלים, כגון מועצת יש"ע, חייבים לדרוש ולקבל מכלי התקשורת את זכות התגובה. יש לנצל את זכות התגובה לא רק להגיב נקודתית להאשמה אלא לתת לקורא הסבר כולל על המצב בשטח ועל פשעיו של הצד השני באיזור.

⁵³ <https://apnews.com/article/middle-east-religion-israel-west-bank-e8425eade0ee3f0dd0dfab01874db604>

החדרת תכנים למדיה הממוסדת - ללמוד מהארגונים האנטי-ישראלים

הארגונים האנטי-ישראלים זוכים להצלחה רבה בהחדרת תכנים למדיה הממוסדת. אחת הדרכים הנפוצות היא פרסום דו"חות ועבודה משותפת עם גוף התקשורת הממוסד לפרסם את הדו"ח כתחקיר.

כפי שכותב חנן עמיאור⁵⁴ "מלכ"רים דוגמת 'בצלם', 'שוברים שתיקה', 'שלום עכשיו' וכיוצא בהם מזהים את חולשתה הכלכלית של העיתונות ומציעים להם אייטמים מן המוכן שהם כבר כתבו, ערכו והכינו עבורם." לדבריו⁵⁵, "מלאכת הקו-פרודוקציה בין ארגוני התעמולה לתקשורת כוללת הלעטה של הכתבים באינספור דו"חות", 'סקרים', 'מחקרים' ו'נתונים' שנפלטתם כפי שהם על המרקע ומעל גלי האתר."

השיטה שמתאר עמיאור פועלת היטב גם בתקשורת העולמית.

ארגוני התעמולה שהוזכרו לעיל וכן ארגונים דומים בינלאומיים מצליחים להחדיר שוב ושוב את דו"חותיהם ומחקריהם לתקשורת העולמית.

להלן מספר דוגמאות, רשימה חלקית ביותר, רק מסוכנות ידיעות אחת (AP), המתבססים על 3 ארגוני תעמולה בלבד ורק משנת 2021:

- HRW – A Global rights group accuses Israel of apartheid, persecution (אפריל 2021)
- HRW - Human Rights Watch: Israeli war crimes apparent in Gaza war (יולי 2021)
- Leading human rights group calls Israel an 'apartheid' state - בצלם (ינואר 2021)
- Rights group: Israeli settler violence tool to seize land - בצלם (נוב' 2021)
- Israel quietly advances settlements with little US pushback – שלום עכשיו (אוק' 2021)
- Trump-era spike in Israeli settlement growth has only begun – שלום עכשיו (אפריל 2021)
- Israel plans large settlement at shuttered Jerusalem airport – שלום עכשיו (נוב' 2021)
- Israel set to OK 3000 West Bank settler homes this week – שלום עכשיו (אוק' 2021)
- Israel advances plans in sensitive east Jerusalem settlement – שלום עכשיו (נוב' 2021)

ההשפעה של ארגוני "זכויות האדם" על העיתונאים מועצמת באמצעות קשרים חברתיים קרובים ומעבר של עיתונאים מארגוני חדשות לארגוני "זכויות האדם" ולהיפך, כפי שמתאר מתי פרידמן⁵⁶, איש סוכנות AP לשעבר. לפי פרידמן, העיתונאים מקדמים כתבות של ארגונים אנטי-ישראליים המקורבים להם, ומצנזרים ארגונים פרו-ישראליים כמו NGO Monitor.

חשוב להבין שהתכנים שמפרסמת סוכנות הידיעות AP, זוכים בתפוצה רחבה מאוד מפורסמים ע"י אלפי כלי תקשורת בכל הגדלים ברחבי העולם. כתבה של ה-AP מתפרסמת באינספור כלי תקשורת החל מרשת ABC והווישינגטון פוסט ועד כ-1400 עיתונים קטנים ומקומיים ברחבי ארה"ב. כך קורה שדו"חות של 'שלום עכשיו' ו'בצלם' מוחדרים לעיתון מקומי בויסקונסין, באוהיו וכדומה ומשם ישירות לתודעתו של האמריקאי הממוצע.

לעומת זאת, לא זכור בשנים האחרונות מקרה של דו"ח פרו-ישראלי או דו"ח שמבקר את הפלסטינים שזכה לסיקור דומה בסוכנויות הידיעות או ברשתות הבינלאומיות הגדולות.

כדאי לארגונים הפרו-ישראליים ללמוד מיריביהם ולהזין את הכתבים של גופי התקשורת הבינלאומיים בדו"חות ומחקרים משלהם. הדו"חות צריכים להאיר אינספור תופעות שליליות בחברה הפלסטינית: התקפות טרור שאינן מדווחות (בקת"בים ואבנים), השתלטות לא חוקית על אדמות מדינה בשטח C, פגיעה במיעוטים

⁵⁴ "הדנה להנדסת תודעה", הוצאת סלע מאיר, 2020. עמ' 107

⁵⁵ שם, עמ' 125

⁵⁶ <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/11/how-the-media-makes-the-israel-story/383262/>

בשטחים שבשליטת הרש"פ וחמאס (כגון נוצרים), פגיעה שלהם בזכויות נשים, גניבת כספי סיוע למטרות טרור, ניצול לרעה של הטבות הומניטריות שניתנות ע"י ישראל ועוד ועוד.

מומלץ לארגונים הקיימים להוסיף לפעילותם נדבך של החדרת תכנים לתקשורת הזרה. בנוסף, יש לשקול הקמת ארגון ייעודי שייתמקד בהזנת תכנים לעיתונאים הזרים.

בדיווחים מישראל שולטות במידה רבה 3 סוכנויות ידיעות – (AP), Associated Press, Reuters וסוכנות הידיעות הצרפתית (AFP). שלוש סוכנויות אלה מפיצות את הכתבות שלהן לאלפי כלי תקשורת ברחבי העולם. מומלץ לגופים הפרו-ישראליים להתמקד תחילה בעבודה עם סוכנויות אלה.

גם הממשלה צריכה להעביר את כובד המשקל של ההסברה הרשמית לארץ. כיום, נראה שהמאמץ מרוכז במשרד החוץ ובשליחים הדיפלומטיים של המדינה בחו"ל. אולם בפועל, הזירה המרכזית של המאבק היא בארץ – מול הכתבים הזרים. אומנם משרד החוץ פועל מול הכתבים הזרים בארץ באמצעות דובר, אולם הדגש במשרד הוא על פעילות 108 נציגויות ברחבי העולם, נתון שהם מציינים בגוואה.

מי שמייצר את הסיקור השליילי נגד ישראל הם בעיקר כתבי ניו יורק טיימס, CNN, סוכנויות רויטרס, AP ו-AFP ודומיהם בישראל. חלק גדול ממשאבי ההסברה הממשלתית מופנים לחו"ל, באמצעות השגרירויות, אבל לא משפיע על התהליך ומנותק מלב הבעייה שהוא כאן, מתחת לאף.

המדינה צריכה למקד את מאמציה בארץ, מול העיתונות הזרה. בפעולות יזומות, כמו בהכרזה על 6 הארגונים הפלסטיניים כארגוני טרור, חייבת להיות מעטפת הסברתית ישירות מול הכתבים הזרים. לתדרך אותם, לספק להם דו"חות ולהיות איתם בקשר רציף על מנת לוודא שהסיקור יהיה הוגן – עוד לפני הפרסום. במקרים לא יזומים, להגיב מעבר לתגובה לקונית, לתת תגובה נרחבת שנוגעת בהקשר הכללי ולא רק עונה ישירות לשאלת הכתב ולהתעקש על הזכות לתגובה נרחבת לפחות כמו המקום שמקבל הצד האנטי ישראלי.

להתמודד עם נקודות התורפה שלנו

הזכרנו לעיל את הצורך לבצע ניתוח SWOT על מנת לחדד את החוזקות והחולשות ההסברתיות של כל צד בסכסוך. בפרק זה, נתמקד בנקודות התורפה של ישראל וביחס ההסברתי אליהן.

במחזור החדשות ישנם אירועים שחוזרים על עצמם ומהווים, נכון להיום, "פיגוע הסברתי". אירועים אלה גורמים לנו נזק תדמיתי וקשה יחסית להגן עליהם. בהקשר זה טבע הדיפלומט יוחנן מרוז (שגריר ישראל בגרמניה בשנים 1974-1981) את הביטוי Hasbarable, דברים שניתנים להסברה, לעומת Non-Hasbarable (בלתי ניתנים להסברה)⁵⁷ או indefensible (בלתי ניתנים להגנה).

בין הנושאים מסוג זה בולטים הריסות בתים בשל בנייה בלתי חוקית, הריסת בתים של מחבלים, הריגת ילדים בתקריות שונות ועוד.

בחלק המקרים גורמי ההסברה מעדיפים להתעלם מאירועים כאלה בתקווה שלא ייווצר גל שלילי גדול. הטקטיקה היא לא להתייחס לאירוע במטרה לא למשוך אליו תשומת לב במטרה לצמצם את הנזק ההסברתי. משיחות עם גורמי הסברה, מתברר שאפילו אישור בנייה בהתנחלויות נחשב אצלם אירוע מסוג זה והם נוהגים לשתוק ולהתעלם מהסיקור השלילי. אפילו לא עולה על דעתם לנסות לשכנע שהבנייה בהתנחלויות צודקת וחוקית.

אולם, הבריחה מלפעול הסברתית בהקשר לנושאים אלה, גורמת לנזק כבד. השתיקה ההסברתית של ישראל נתפסת כהודאה באשמה ומגבירה את הנזק ההסברתי באירועים אלה, נזק שהוא גבוה ממילא. השתיקה שלנו מאפשרת לאויב להעצים את האירוע ולהפוך אותו בדעת הקהל מאירוע שלגביו נשמעות טענות של שני צדדים יריבים ולאירוע חד-צדדי שבו ישראל היא הרשע המוחלט.

כאשר אירוע מתפתח לגל סיקור שלילי גדול, כמו אירועי שמעון הצדיק (שייח' ג'ראח') במאי 2021, גורמי ההסברה מתחילים לתת מענה. אולם אז, במקרים רבים, זה מעט מדי ומאוחר מדי והנזק כבר נעשה.

במקרים רבים ניתן ורצוי להזכיר שהביקורת על ישראל היא צבועה: מדינות דמוקרטיות אחרות, כולל המדינות שמעבירות את הביקורת על ישראל, פועלות עצמן בצורה דומה לישראל. בהקשר זה, עולות לעתים האשמות ב-Whataboutism, שמשמעותו ניסיון להסוות ביקורת/אשמה ע"י האשמה נגדית או הצבעה על התעלמות של המאשים ממקרים דומים אחרים. אולם אין לחשוש מהאשמות אלה. למעשה במקרים רבים האשמות ב-Whataboutism הן ניסיונות להסוות ביקורת על צביעות ויש להתעלם מהן.

בטבלה הבאה נביא מספר דוגמאות מסוג זה ונציע קווי הסברה משופרים אפשריים.

אירוע	הסברה נוכחית	תוצאה בדעת הקהל	הסברה מוצעת
הריסת בנייה בלתי חוקית בשטח C	רצף של אינספור תמונות של דחפורים, הריסות, משפחות שאיבדו כביכול את ביתן. ההסבר הישראלי הלקוני: הבית נהרס מכיוון שנבנה ללא היתרי בנייה	- הריסת בתים הוא פשע מלחמה - לפלסטינים אין ברירה, ישראל לא נותנת להם אישורי בנייה - הטרור הוא תגובה לגיטימית לפשע הישראלי	- הפלסטינים עוסקים בקמפיין של גניבת קרקעות מדינה ישראליות באמצעות בנייה בלתי חוקית על אדמות ששייכות לישראל - מדינות אירופאיות גם הורסות בנייה בלתי חוקית - ישראל הורסת גם בנייה יהודית בלתי חוקית - 97% מהפלסטינים גרים בשטחי A ו-B שם הם אינם זקוקים לאישור בנייה ישראלי - חלק מהבתים נהרסים בשלב

⁵⁷ <https://www.haaretz.co.il/opinions/.premium-1.2280497>

הבנייה לפני שאוכלו			
- ממשלת ארה"ב מחרימה הרבה בתים למטרות אכיפת חוק (500 בתים בשנה בפילדלפיה) למרות פגיעה בקרובי משפחה. לדוגמא, הבית של סבתא שבו "הנכד שלה סוחר סמים מהמרתף ללא ידיעתה". - ב-2 המקרים ההשפעה על המשפחה היא רק השפעה עקיפה של צעדים מנהליים כדי להפחית פשע וטרור.	- ענישה קולקטיבית שהיא פשע מלחמה	ההסבר הישראלי: הריסת הבתים של מחבלים היא חוקית ומטרתה הרתעה	הריסת בתי מחבלים
- חלק גדול מה"ילדים" הם מחבלים נערים בני 16-17. - הרש"פ וארגוני הטרור מבצעים פשעים נגד האנושות בגיוס ילדים לפעולות טרור ואלימות - השלכת אבנים ובקת"בים הוא פיגוע טרור לכל דבר - החברה הפלסטינית החולה מעודדת ילדים להפוך לטרוריסטים - לדוגמא מוצע להוציא מדי שנה דו"ח מסכם על ילדים שאיבדו את חייהם כשהפכו למחבלים, כמשקל נגד לדו"חות של היריב על הרג ילדים.⁵⁸	- ישראל סתם הורגת ילדים. - הבדיקה חסרת משמעות ישראל מחפה על פשעיה ולא מענישה את האחראים.	ההסבר הישראלי: ישראל תבצע בדיקה האם הירי בוצע על פי הנהלים	הרג ילדים בעת פיגועים, מהומות והפגנות

⁵⁸ שניסה למשוך תשומת לב לתופעה. על מנת להשיג תוצאות יש Palestinian Child Soldier Week ראוי לציון אירוע לחזור על האירוע מדי שנה ולהשלים אותו בפעולות ובדו"חות נוספים.
<https://www.pcsweek.org/>

הימנעות משימוש בטרמינולוגיה של היריב

מן הידועות היא שהמונחים בהם משתמשים הם חשובים מאוד לשיח. מילים יוצרות מציאות וחלק חשוב בקרב על הנראטיב הוא הקרב על המינוח. השמאל מבין את חשיבות הנושא ומנסה להכתיב מונחים שנוחים לו באמצעות שיח "התקינות הפוליטית".

לכן, כאשר המונחים השולטים בשיח סביב הסכסוך הם מונחים עוינים לישראל כגון "Settlers", "West Bank", "Occupation", "Occupied Territories", ו-"Annexation". הצד הישראלי מתחיל את הדין בעמדת נחיתות מובהקת. המונחים עצמם משקפים חוסר לגיטימיות של פעולות ישראל ואז הרבה יותר קשה להגן עליהן.

המונח "West Bank" ("הגדה המערבית") הוא מונח שהומצא ע"י הכיבוש הירדני הבלתי חוקי ב-1948 על מנת למחוק את השמות הגאוגרפיים וההיסטוריים המדויקים של חבלי ארץ ישראל אלה - "יהודה ושומרון" ו-"Judea" ו-"Samaria" שמשקפים גם את הקשר ההיסטורי של העם היהודי לאיזור. עד אז המונחים יהודה ושומרון היו בשימוש לתיאור האיזור, במפות ובמסמכים ואפילו בדו"ח תוכנית החלוקה של האו"ם ב-1947.⁵⁹ המונח "גדה מערבית" גם אינו נכון גיאוגרפית משום שלא מדובר בגדה בכלל. כמה מאות מטרים סמוך לנהר הם "גדה", לא עשרות קילומטרים. יהודה ושומרון היא ברובו רכס הרים ולא "גדה". טול כרם רחוקה כ-50 ק"מ מגדות הירדן ורק 15 ק"מ מהים התיכון כך שלקרא לטול כרם חלק מה"גדה" זה אבסורד גיאוגרפי.

ביחס לכל שאר חלקי הארץ מקובל להשתמש בשם ההיסטורי-תנ"כי: הגליל, הגולן, הנגב, גוש דן, הכרמל ורק ביחס ליהודה ושומרון משתמשים במונח כאילו-גיאוגרפי.

המונח יהודה ושומרון משקף שהאיזור הזה הוא חלק מהבית הלאומי היהודי שנכבש ע"י הירדנים ב-1948 – לכן עלינו להתעקש להשתמש בו.

מה שתמוה במיוחד הוא שכלי תקשורת ישראליים ואפילו גופי הסברה עושים שימוש במונח "West Bank"⁶⁰ ובכך משחקים לידי היריב. כדאי מאוד שגופים אלה יעברו להשתמש במונח הנכון והמדויק "Judea and Samaria". אגב, השינוי לא יעלה להם גרוש.

גם הביטוי השגור "מחנות הפליטים" משחק לרעתנו. ראשית לא מדובר ב"מחנות", מונח שמייצר אצל הקורא המערבי תמונה של מחנה אוהלים ללא מים וחשמל. בפועל מדובר בעיירות/שכונות בניות. שנית, התושבים אינם "פליטים" לפי ההגדרות המקובלות לפליטים - פליטות לא עוברת בירושה. ע"י שימוש במונח "פליטים", אנחנו עוזרים לשמר את השיח על "בעיית הפליטים הפלסטיניים" הפיקטיבית שקשורה בתביעה הפיקטיבית ל"זכות שיבה פלסטינית", זכות שאינה קיימת כלל בחוק הבינ"ל.

מונח בעייתי נוסף הוא "Settlers" (מתנחלים) ו-"Settlements" (התנחלויות). המונח משדר תחושה שהיהודים שחיים ביו"ש הם כביכול זרים שהתיישבו בארץ של מישהו אחר. המונח Settlers משמש לדוגמה לתאר את המתיישבים האירופים הקולוניאליסטים באמריקה. עלינו לפעול להחליפם במונח נייטרליים שאינם רומזים לקולוניאליזם, כגון Israeli communities of Judea & Samaria.

גם במונח עויין זה משתמשים כלי תקשורת ישראליים וגופי הסברה. אגב, המונח "Settlers" משמש בעיתונות הזרה גם לתאר את תושבי רמת הגולן וישראלים תושבי ירושלים שמעבר לקו הירוק.

⁵⁹ <https://unispal.un.org/dpa/dpr/unispal.nsf/0/7f0af2bd897689b785256c330061d253>

⁶⁰ <https://www.camera.org/article/christian-century-misreports-israels-response-to-settler-violence-while-downplaying-palestinian-attacks/>
<https://honestreporting.com/medias-selective-outrage-journalist-injured-at-jerusalem-protest-vs-israeli-murdered-by-palestinian-terrorists/>
<https://www.ynetnews.com/article/bychgc39t>
<https://www.timesofisrael.com/palestinians-clash-with-troops-near-west-bank-outpost-a-week-after-terror-shooting/>
<https://www.i24news.tv/en/news/middle-east/palestinian-territories/1640208264-palestinian-killed-in-west-bank-gunfight-with-israeli-army-report>

במקום מונח עם קונוטציה שלילית "המתנחלים היהודים בגדה המערבית" הגופים הפרו-ישראליים צריכים להשתמש במונח נייטרלי "תושבים הישראליים של יו"ש" (Israeli inhabitants of Judea and Samaria).

המונח "Annexation" ("סיפוח") לכוונה של ישראל להחיל את החוק הישראלי על חלק משטחי יהודה ושומרון מזיק אף הוא. מדינות מספחות שטחים של מדינות אחרות, אבל חבל יו"ש לא שייך לאף מדינה אחרת. לשומע המערבי, הקונוטציה של המילה "סיפוח" הם הסיפוחים של גרמניה הנאצית במלחמת העולם ה-2 ולכן הוא מזיק במיוחד ואסור שעיתונות פרו ישראלית תשתמש בו.

לבסוף המונח הבעייתי מכולם – ה"כיבוש" (Occupation) ו"השטחים הכבושים" (Occupied Territories). המונחים אינם נכונים משפטית – על פי החוק הבינלאומי, שטחים נחשבים ל"כבושים" רק אם הם נתפסים במלחמה מריבון מבוסס ומוכר, אך לאף מדינה לא הייתה ריבונות לגיטימית או מוכרת על יהודה ושומרון לפני מלחמת ששת הימים. הסיפוח הירדני של יהודה ושומרון היה בלתי חוקי ולא הוכר על ידי הקהילה הבינלאומית. המונח הנכון הוא "שטחים במחלוקת" (Disputed Territories).

למרות זאת רק במקרים נדירים מערערים דוברים רשמיים של ישראל על המונח "כיבוש" כמו גם גופי תקשורת והסברה ישראלים.

גופי התקשורת הישראליים וארגוני ההסברה צריכים להפסיק להשתמש במונח ה"כיבוש" ולהחליף אותו – להשתמש ב"Disputed Territories" או "areas under Israeli control" אם אין ברירה "So-called occupation".

ויקיפדיה – מקור השפעה מרכזי של הנראטיב האנטי-ישראלי

ויקיפדיה הוא כלי רב עוצמה שיש לו השפעה עצומה על מיליארדי אנשים. זהו האתר הרביעי הנצפה ביותר בעולם עם 18 מיליארד צפיות בדפים בחודש. עבור רבים, זוהי האנציקלופדיה היחידה שבה הם משתמשים אי פעם ומקור המידע העיקרי או היחיד. למרות שוויקיפדיה פועלת ב-285 שפות שונות, ויקיפדיה האנגלית היא המשפיעה ביותר, ללא ספק. ויקיפדיה משפיעה אפילו על ספרי לימוד בהיסטוריה וגורמת להחדרת נראטיב אנטי ישראלי במערכות החינוך כפי שזיהה החוקר הבריטי דייוויד קולייר⁶¹.

ההטיה האנטי-ישראלית בוויקיפדיה זוהתה כבעיית הסברה חשובה כבר לפני למעלה מעשור⁶² ונעשו מספר נסיונות לתקן אותה. באחד מהפרויקטים ב-2010 היו מעורבים נפתלי בנט, ראש מועצת יש"ע דאז, ואיילת שקד, אז מארגון "ישראל שלי"⁶⁴. ב-2013, הואשם עובד של ארגון הסברה בנסיון לא-לגיטימי לערוך מאמרי ויקיפדיה⁶⁵.

עם זאת, ההטיה נמשכת וביתר שאת, כפי שחשף קולייר במחקר אחר⁶⁶ משנת 2020. לפי ממצאיו של קולייר, כל עריכת מאמר עם אוריינטציה פרו-ישראלית נבדקת מתחת למיקרוסקופ, אם היא עוברת בכלל את הסינון של העורכים הבכירים - ומיד אחר כך מוצב מולה טיעון נגד אנטי-ציוני. אין תזוזה לעבר נרטיב מתון יותר או מדויק יותר מבחינה היסטורית. מצד שני - אי אפשר לעמוד בקצב התיקונים שנוטים לכיוון השני. לכן כל השגיאות נוטות לכיוון אחד - הכיוון האנטי ישראלי. לפי קולייר, **ויקיפדיה גורמת נזק לדיוק ההיסטורי וליהודים - יותר מכל כלי תקשורת אחר בעולם**.

במאמר זה, אתמקד בהשפעת ויקיפדיה ככלי עוצמתי שמשמש היום להחדרת הנראטיב הפלסטיני של אירועי 1948.

כפי שמתואר במאמר קודם של הח"מ⁶⁷, בוויקיפדיה האנגלית קיימים עשרות רבות של מאמרים על אירועי 1948 ו/או כפרים ערבים שננטשו במלחמת העצמאות ורובם ככולם מהדהדים את הנראטיב הפלסטיני. לדוגמה, מאמרי הויקיפדיה מאשימים את ישראל בגירוש תושבים מכפר למרות שהם ברחו ולא גורשו ומשמיטים שימוש בכפרים ערביים כבסיסים צבאיים ותקיפות נגד יהודים שיצאו מאותם כפרים. למאמרי הויקיפדיה יש חלק מרכזי בקבלת נראטיב ה'נכבה' השיקרי לתודעה הציבורית.

על תיקון המעוות מקשה חוק של ויקיפדיה שמגדיר את רוב המאמרים הנוגעים לסכסוך הישראלי/פלסטיני כדפים "מוגנים" שרק עורכים ותיקים שביצעו כבר לפחות 500 עריכות רשאים לנסות לערוך אותם. כמו כן, בוויקיפדיה מתקיים מעין "קרב" בין עורכים שמנסים לבטל את העריכות של הצד שמנגד. בנוסף, עורכי ויקיפדיה בכירים הם אנטי ישראלים ומונעים תיקונים של המאמרים בשיטות שונות.

לכן, נדרש מאמץ מרוכז של גוף חזק שיוכל לגייס עורכי ויקיפדיה מנוסים שיפעלו בזירה זו לאורך זמן עד להשגת תוצאות משמעותיות. מדובר להערכתי בפרויקט רב שנתי שיעסיק אנשים רבים. אולם החשיבות של ויקיפדיה מצדיקה השקעה זו.

⁶¹ https://secureservercdn.net/45.40.145.151/3e8.04f.myftpupload.com/wp-content/uploads/2019/10/190915_academia.pdf

⁶² <https://honestreporting.com/exposed-anti-israeli-subversion-on-wikipedia/>

⁶³ <https://www.camera.org/article/camera-letter-about-wikipedia-in-international-herald-tribune/>

⁶⁴ <https://www.theguardian.com/world/2010/aug/18/wikipedia-editing-zionist-groups>

⁶⁵ <https://web.archive.org/web/20170203023611/http://www.france24.com/en/20130617-biased-wikipedia-israel-political-meddling-arnie-drainman-monitor-ngo>

⁶⁶ <https://david-collier.com/wiki-antisemitic/>

⁶⁷ <https://elderofzion.blogspot.com/2019/09/how-english-wikipedia-parrots-arab.html>

יש לנו נכסים הסברתיים – למה לא משתמשים בהם?

אחת התופעות התמוהות בתחום ההסברה היא חוסר השימוש או השימוש המועט שעושים גופי הסברה בנכסים הסברתיים זמינים, כגון:

- קשרי הפלסטינים עם הנאצים במלחמת העולם ה-2 כולל: תמיכה בנאצים בקרב ערביי א"י בשנות ה-30; שיתוף הפעולה של המנהיג הפלסטיני המופתי חאג' אמין אל חוסייני עם היטלר; מבצע "אטלס" – מבצע צבאי משותף לגרמנים ולערבים פלסטינים במלחמת העולם השנייה. הקשר בין המופתי לאחים המוסלמים ולחמאס.
- חגיגות הפלסטינים אחרי הפיגוע במגדלי התאומים ב-9/11 – חנניה נפתלי ויאיר נתניהו הם מהבודדים שמזכירים אירוע זה ברשתות החברתיות.⁶⁸
- פסיקת בית המשפט הצרפתי לערעורים בוורסאי נגד אש"ף. פסיקה שדוחה את הטענות הנפוצות נגד "כיבוש" בלתי חוקי כביכול, ונגד פיתוח ובנייה שישראל עושה ביו"ש ועוד.⁶⁹
- הכחשת השואה של מחמוד עבאס⁷⁰ והמעורבות שלו בטבח הספורטאים במינכן ב-1972.⁷¹
- דו"חות ארגוני זכויות אדם בינלאומיים (Amnesty ו-HRW) נגד חמאס והרש"פ.⁷²
- פגיעה של הרש"פ בארגוני להט"ב⁷³ ושל החמאס בנשים ברצועת עזה.⁷⁴
- ציטוטים מהעיתונות הערבית שמזכירים שהמנהיגים הערבים, ולא ישראל, אחראים לבריחת הערבים ב-1948⁷⁵
- התבטאויות מסיתות לטרור ואנטישמיות של ראשי הרש"פ והחמאס.⁷⁶
- עינויים⁷⁷ ורצח⁷⁸ של מתנגדי משטר בבתי הכלא של הרש"פ.

נושאים אלה ודומיהם צריכים להיות מופצים שוב ושוב דרך קבע ע"י גופי ההסברה. להזכיר לעולם שוב ושוב את התופעות לעיל בתפוצה הרחבה ביותר. הם ממש ממתנים לנו כפרי בשל (Low hanging fruit) אבל משום מה אנחנו ממעטים להשתמש בהן משום מה – וחבל.

כל מיש שעוסק בפרסום יודע שיש חשיבות רבה לכך שהצרכן נחשף למסר בתדירות גבוה וחוזרת. כך צריכה לפעול גם ההסברה בתחום זה. לחזור ולפרסם שוב ושוב את פשעי האויב, ובתדירות גבוהה.

החוקר ד"ר רון שליפר ממליץ לנטוש לגמרי את גישת ההסברה הקיימת ולהתמקד בהסברה שמטרתה לעורר שינאה כלפי האויב⁷⁹. לדעתי, אין צורך להרחיק לכת עד כדי כך, אך כמינימום אנחנו צריכים ויכולים ליצור "איזון שלילי". כעת, אנחנו מצטיירים בתקשורת כשטן ואויבינו כמלאכים. התקשורת מלאה בפשעים ועוולות שאנו מבצעים לכאורה, בעוד שפשעים ועוולות שאויבינו מבצעים באמת, כמעט אינם מדווחים. כמטרה

⁶⁸ <https://www.facebook.com/hnaftali/posts/364789641995511>

<https://twitter.com/YairNetanyahu/status/1395400371598725120?s=20>

<https://twitter.com/YairNetanyahu/status/1436726512636600325?s=20>

<https://twitter.com/YairNetanyahu/status/1304409691791949830?s=20>

<https://twitter.com/YairNetanyahu/status/1269240428295073794?s=20>

⁶⁹ <https://www.dreuz.info/2017/01/israel-is-the-legal-occupant-of-the-west-bank-says-the-court-of-appeal-of-versailles-france-124054.html>

⁷⁰ <http://www.thetower.org/article/how-holocaust-denial-shaped-mahmoud-abbas-worldview/>

⁷¹ <https://web.archive.org/web/20120331131708/http://www.israelawcenter.org/page.asp?id=340&show=photo&pn=1093&ref=report>

⁷² <https://www.hrw.org/report/2018/10/23/two-authorities-one-way-zero-dissent/arbitrary-arrest-and-torture-under>

⁷³ <https://www.pinknews.co.uk/2019/08/19/palestinian-authority-banned-all-lgbt-activities-west-bank/>

⁷⁴ <https://www.theguardian.com/world/2021/feb/15/women-male-guardian-hamas-gaza-strip>

⁷⁵ <http://www.peaceforourtime.org.uk/page141.html>

⁷⁶ <https://nypost.com/2021/05/12/hamas-official-tells-people-to-cut-off-the-heads-of-jews-report/>

⁷⁷ <https://arij.net/investigations/prisoners-palestine-en/>

⁷⁸ <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-58400442>

⁷⁹ Ron Schleifer, JEWISH AND CONTEMPORARY ORIGINS OF ISRAELI HASBARA (2012), p. 149

<https://jcpa.org/wp-content/uploads/2012/11/Contemporary-Origins-of-Hasbara.pdf>

ראשונית ומיידית, אנו צריכים לפעול לאזן את הדברים ולהעמיק את התדמית השלילית של היריב. בטווח הרחוק יותר המטרה הנוספת חייבת להיות גם לשפר את התדמית שלנו במקביל לפגיעה בתדמית האויב.

לנצח בשיח ה"צדק"

כדי להצליח, המסר הפרו-ישראלי חייב להיות מורכב מפנייה הן לרגש והן להיגיון. במקרים רבים, העובדות ההיסטוריות עומדות לזכותנו, אך אין בכך די. אנשים זקוקים ראשית להזדהות רגשית ורק אז הם פתוחים לעובדות ונתונים. במקרים רבים, ההזדהות הרגשית היא עם מי שנעשה לו עוול, או חוסר צדק.

צדק הוא אחד מערכי המוסר החשובים ביותר בתחומי המשפט והפוליטיקה. למונח הצדק יש עוצמה רבה בשיח סביב הסכסוך. הפסוק "צֶדֶק צִדְקָה תִּרְדֹּף לִמְעַן תִּתְחַהֵּל אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:" (דברים טז, פסוק כ') מבטא את החשיבות של רעיון הצדק ביהדות. אנשים רבים רוצים להרגיש צודקים, שהם תומכים בצד שהצדק עימו או לחילופין, לזהות עוול ולתמוך בצד שנעשה לו עוול לדעתם.

לנושא הצדק יש משקל פסיכולוגי רב ואצל חלק מהאנשים תחושת האי-צדק שהצליחו להחדיר בהם התועמלנים האנטי-ישראלים חזקה מאוד. נדמה שבחלק המקרים השאיפה ל"צדק" חזקה יותר מכל טיעון רציונלי. לדוגמא, גם אם נוכיח שלישראל יש זכויות חוקיות ביו"ש ולערבים אינה כל זכויות בחוק הבינלאומי להקים מדינה ערבית בארץ ישראל, אנשים רבים יתקשו לקבל את הטיעון כי הוא לא "צודק" כביכול. מבחינת הצדק "מגיעה" כביכול לפלסטינים מדינה, בדיוק כמו שלישאל מגיעה מדינה.

רשת בולטת של ארגונים אנטי ישראליים בארה"ב נקראת (SJP) Students for Justice in Palestine ("סטודנטים למען צדק בפלסטין"). בהפגנות האנטי ישראליות נפוצה הקריאה "No Justice, no peace" – "אם לא יהיה צדק, לא יהיה שלום". הקריאה מבטאת למעשה הצדקת טרור כל עוד לא ייעשה "צדק" לפי הגדרתם של המפגינים, כלומר כניעה לכל דרישות ארגוני הטרור.

כשמערביים רבים חושבים על הסכסוך הם מזדהים עם ה"עוול" המדומיין שנעשה לפלסטינים.

לדוגמא, אביא תגובות של גולשות אמריקאיות לפוסט על המלחמה בעזה במאי 2021 ולפוסט המשווה בין התנגדות האוקראינים לרוסיה לטרור הפלסטיני, באתר חדשות אמריקאיים:

If somebody came and took your homes and continuously kicked you out and put other people in where you lived while you watched over and over what would you do. - Kelly G.

"אם מישהו יבוא וייקח את הבתים שלך ויעיף אותך ללא הרף ויכניס אנשים אחרים למקום שבו אתה גר בזמן שאתה צופה שוב ושוב, מה היית עושה?" – קלי ג.

I think you can admit, however, that the bulk of the "settlers" are European Jews who arrived sometime after Balfour and who in fact massacred Palestinian villages, chased out a bunch of scared people with guns and then stole their homes.. Right? - Katalina B.

אני חושבת שאתם יכולים להודות, עם זאת, שחלק הארי של ה"מתנחלים" הם יהודים אירופאים שהגיעו מתישהו אחרי [הצהרת] בלפור ולמעשה טבחו בכפרים פלסטינים, גירשו אנשים מפוחדים עם רובים ואז גנבו את בתיהם... נכון? – קטלינה ב.

ניתן לראות את ההזדהות הרגשית עם הפלסטינים, עם העוול שכביכול נעשה להם ואת ההצדקה לטרור. כמובן שהכל מבוסס על סילוף. זה האתגר האמיתי של ההסברה – לא רק לגרום לדעת הקהל לדעת שחמאס ירה את הרקטה הראשונה אלא לשכנע אותה שלא סתם "באנו ולקחנו להם את הבתים" שאנחנו לא "שמים אנשים אחרים במקומם". האתגר הוא לשכנע שהעוול נעשה לנו, אדמה ורכוש שלנו נגנב ואנחנו עושים צדק בהחזרת הרכוש לבעליו ושכל מקרה אין הצדקה לפגיעה מכוונת באזרחים כפי שעושה החמאס.

אחת הדרכים לשנות את מאזן הצדק והעוול היא להבליט את העוולות שנעשו ע"י הערבים. כגון:

- מעשי טבח שביצעו הערבים ביהודי א"י לפני הקמת מדינת ישראל (1834, 1920, 1921, 1929, 1936)
- אחריות של הערבים למלחמה ב-1948 – דחייה ע"י הערבים של תוכנית החלוקה ב-1947, תוכנית שהיהודים קיבלו.
- טיהור אתני שבוצע ביהודי העיר העתיקה ויהודה ושומרון ב-1948 וגזילת אדמותיהם ונכסיהם.
- הירדנים מנעו מהיהודים חופש פולחן בירושלים בין 1948-1967 בניגוד להסכמים.
- גירוש יהודי ארצות ערב בשנות ה-40 וה-50.
- אחריות של הערבים למלחמת ששת הימים ב-1967 – ירדן וסוריה תקפו את ישראל.
- התקפות טרור.

על מנת להדגים את הפער הקיים, ישנם מאמרים בודדים בלבד⁸⁰ המכנים את גירוש היהודים מהעיר העתיקה ב-1948 בשם המדויק "טיהור אתני" (כל היהודים גורשו), לעומת אלפי מאמרים המכנים את בריחת הערבים ב-1948 בכינוי השיקרי "טיהור אתני" (רוב הערבים שעזבו ברחו ולא גורשו; ערבים רבים נשארו בתחומי מדינת ישראל).

גם החוקר ד"ר רפאל בן לוי⁸¹ המליץ על מעבר לגישת הזכויות והצדק' אשר תסתור ישירות את יסודות הנרטיב הפלסטיני בנוגע לשורשי הסכסוך ואת האשמותיו המשפטיות והמוסריות נגד מדינת ישראל ואת הצורך להציג נרטיב חילופי בו מודגש לא רק את הקשר ההיסטורי של העם היהודי לארץ ישראל אלא גם את הצדק של מדיניותה הנוכחית בהיבט זכויותיה של ישראל ביו"ש. בן לוי הסיק שרק גישה זו תקדם את ההסברה הישראלית במישור האסטרטגי.

יש למקד את המאמצים בכמה ערוצים: תחקירים, כתבות, סרטים, תערוכות וכו'. והכל כמובן באנגלית להקל על הצריכה על ידי התקשורת הזרה.

⁸⁰ Maoz Azaryahu and Arnon Golan, Photography, Memory and Ethnic Cleansing: The Fate of the Jewish Quarter of Jerusalem, 1948—John Phillips' Pictorial Record
<https://www.jstor.org/stable/10.2979/israelstudies.17.2.62>

נייר עמדה - מסרי ההסברה של מדינת ישראל יצירת לגיטימיות בינ"ל לנוכחות ישראלית ביו"ש, רפאל בן לוי⁸¹
 2013 <https://tinyurl.com/4ehwdy46>

סיכום והמלצות - הסברה אפקטיבית יותר - מה כדאי לעשות?

אסכם במספר שורות את הרעיונות וההמלצות שעלו במאמר זה. ההמלצות מכוונות הן לגופי הסברה ממשלתיים ולא-ממשלתיים קיימים, הן ליזמים חברתיים שרוצים להקים גופי הסברה חדשים, והן ליחידים שרוצים להפוך לפעילי הסברה עצמאיים.

המלצות לגופי הסברה (ממשלתיים ולא-ממשלתיים)

ברמה הטקטית/נקודתית:

1. להסיט משאבים מהשפעה דרך הרשתות החברתיות להשפעה דרך התקשורת הממוסדת.
2. להעביר את כובד המשקל של ההסברה הרשמית מהשגרירויות בחו"ל לפעולה בארץ מול הכתבים הזרים.
3. לשפר את התקשורת עם אנשי מפתח בתקשורת הזרה ולספק להם מידע בזמן אמת לפני פרסום הכתבה על מנת להשפיע על הפרסום מבעוד מועד ולא רק להשיג תיקון בדיעבד.
4. להחדיר דו"חות ומחקרים לכלי התקשורת הזרים, עם דגש על סוכנויות הידיעות הגדולות.
5. להגביר את חשיפת פשעי הרש"פ וחמאס לא רק כלפי ישראל אלא גם כלפי מיעוטים, נשים וילדים.
6. לפעול נקודתית בויקיפדיה כמקור השפעה מרכזי לתיקון ההטיה הקיצונית נגד ישראל בה.

ברמה האסטרטגיה והטיפול המתמשך בנראטיב:

1. לחדד את זכותו של העם היהודי בחוק הבינלאומי על ארץ ישראל כעם ילידי (Indigenous) והנסיין של הצד השני להפר את החוק הבינלאומי על ידי שלילת זכויותינו.
2. להציב את קעקוע הנראטיב הפלסטיני בקשר ל-1948 וראשית הציונות כיעד מרכזי.
3. להשקיע במלחמה על שיח הצדק. לחדד את הצדק במעשינו ואת העוול שגרם וממשיך לגרום הצד השני.
4. להשתמש במונחים הנכונים ולדחות מהשיח מונחים פוגעניים שהצד השני משתמש בהם.
5. לא להפקיר את הזירה ליריב ולהגן על עמדתנו גם בהקשר לפעולות היותר שנויות במחלוקת של ישראל.
6. לנצל טוב יותר עובדות היסטוריות המציגות באור שלילי את היריב.

המלצות לאזרחים תומכי ישראל בארץ ובעולם

1. כיתבו מכתבים למערכת לעיתונים זרים בתגובה לידיעות וטורי דעה מקוממים הנוגעים לישראל. זו אחת הדרכים להגיע לקהל רחב ולהשפיע, בחינם.
2. כאשר אתם רואים עיוות או סילוף בדיווח על ישראל, פנו למערכות כלי התקשורת בתלונה. כלי התקשורת מושפעים מתלונות שמגיעות מציבור הקוראים ובחלק מהמקרים, מתקנים.
3. לבסוף, השקיעו פחות זמן בקבוצות הפייסבוק של תומכי ישראל ויותר זמן בדפי הפייסבוק של גופי התקשורת הגדולים. כנסו מיוזמתכם לדפים של ה-CNN, ה-BBC וה-NEW YORK TIMES ודומיהם, לפוסטים שעוסקים בדיווח על ישראל. כאן, במדור ה-COMMENTS, דעתכם תישמע על ידי הציבור הרחב ויש סיכוי שתוכלו להביא לציבור מידע חשוב שהכתבה השמיטה או להפריך שקרים שהופיעו בכתבה או לתת טיעונים משכנעים בעד ישראל. בקיצור, לעשות "הסברה" בגובה העיניים.

גם אנחנו האזרחים צריכים לעשות הסברה, ולא צריך להשאיר את ההסברה רק לממשלה ולגופים ממוסדים. באמצעות הרשתות החברתיות, כל אחד מאיתנו יכול להיות פעיל הסברה עצמאי.

tomerila@gmail.com